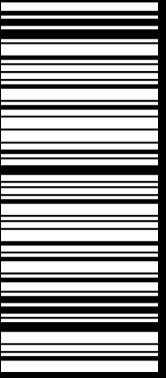

YAZI-YORUM

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

34. Sayı

2021 Mart
Yıl: 3 Sayı: 34 Ücretsiz

Yazı - Yorum Suç Ortakları

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir

Figen Şahin

Yazı İşleri

Fatih Eşin

Çizim

Şaranur Yaşar

Pdf Tasarım

Aydın Yaşar

Sosyal Medya

Deniz Eşin

Reklam Ve Halkla İlişkiler

info@yazi-yorum.net

Yazarlar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Figen Şahin

Büşra Canbaz

Ceren Demirkılıç

Gönül Malat

Osman Tünç

Nur Yüksel Öztürk

Yasemin Pulat

Handan Kılıç

Gökçe Gökalp Doğan

YAZI-YORUMDAKİLER

Dosya İnceleme & Deneme

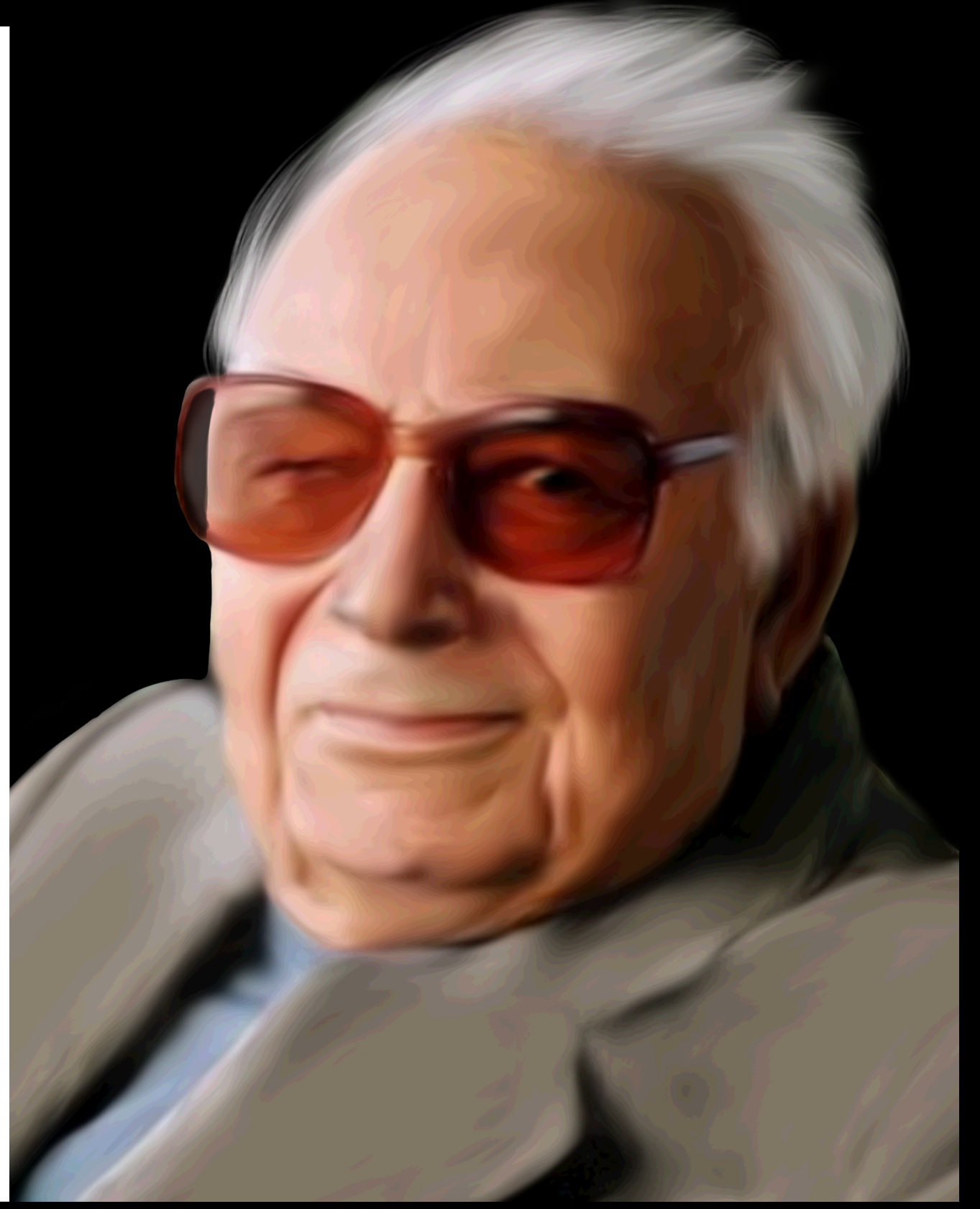
İlknur Demir - Yaşar Kemal

Gönül Malat - Sarı Sıcak

Gökçe Gökalp - Dağın öte Yüzü

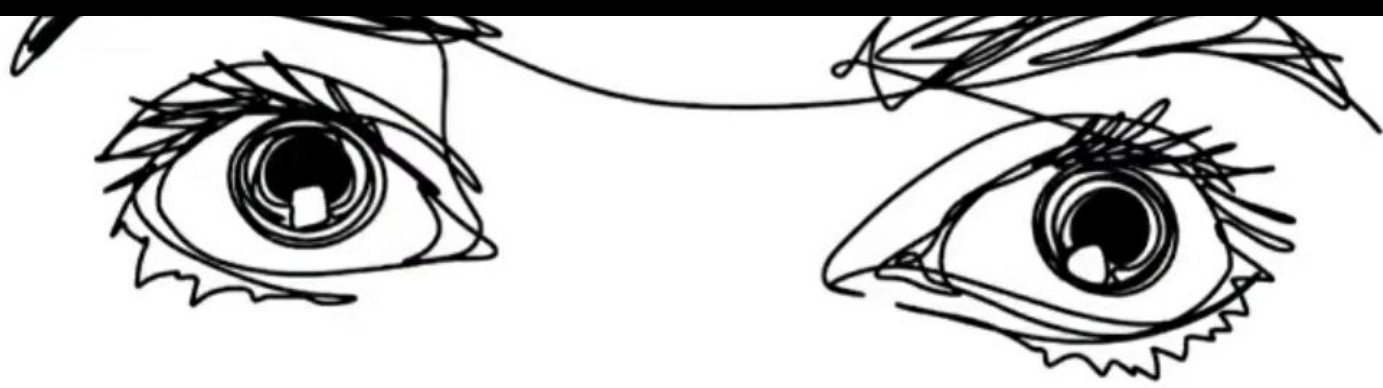
Nur Yüksel Öztürk - Mutlu Yaşama Sanatı

Handan Kılıç - Yılanı Öldürseler

Röportaj

Yaşar Kemal'in Ardından

Öykü

Gözdenur Tetik - AlliumCepa

Meltem Terzioğlu - Rögar Deliği

Simurg - Mavi Oda

Mikro Öykü

Tarık Çelik - Yağmur

Şiir

Elif Burcu Özkan - Kumdan Kaleler

Orhan Kırım - Yakarış

Mustafa Ersin Taşdemir - Histerik Saz(lık)lar

Sayha Develi - Afrika

Elif Esen Taşkın - Çiftin Tek'i

Ilknur Demir

Yaşar Kemal Yazar İnceleme

İnsan olmak başka iş, insanlık başka iş.

İnce Memed -Yaşar Kemal
Hüseyin Bey yakışıklı bir yağız bir delikanlı. İstanbul'da eğitimini tamamlar ve köyüne döner. Döner dönmesine ama bir haller olur bu delikanlıya. Kimselerle konuşmaz, yemeden içmeden kesilir. Köy halkı perişan. Köy halkı merakta. Öğrenirler ki bir peri kızına vurulmuş Hüseyin Bey. "Burada görüşemiyoruz yiğidim, sen git ardından ben de geleceğim Van'a," der peri kızı. Bu söze güvenip köye dönen Hüseyin Bey bir daha ne kızı görür ne sesini duyar. Bir gün, Hüseyin Bey Van Gölünün kıyısında otururken gözlerini gölün sularına diker, gölün üstü aydınlanır, göl ışıklar saçmaya başlar ve o aydınlığın içinde peri kızının yüzü beliriverir. Sözü tutmuştur peri kızı işte, gelmiştir. Sevinçten deliye dönen Hüseyin Bey, o günden sonra bir daha ayrılmaz olur gölün kıyısından. Gel derler gelmez, kalk derler kalkmaz. Bakarlar yapacak bir şey yok, "bırakın madem öyle mutludur, orada kalsın," der aşiretin ileri gelenleri.

1915 yılında, Rus ordusu top gülleri ile köye saldırınca tüm köy halkı göçe başlar. Bendima köprüsüne yığılan halk, arkalarındaki Rus ordusundan kaçmak için tozu dumana katar. Ellerindeki yorganları, döşekleri suya atıp kendilerine yol yapmaya çalışırken, fark ederler ki Hüseyin Bey yok. Yaşar Kemal'in babası Sadık gider Hüseyin'i getirmeye. Gider gitmesine de geç kalır. Hüseyin'in cansız bedeni gölün sularında yüzüyordur. Hikâye buradan sonra farklı ozanların farklı türkülerinde hayat bulur. Hüseyin Bey ile peri kızının aşkı herkesin gönlünde farklı şekilde sonlanır.

Yazar, ailesi Çukurova'ya göçmeden önce yaşanan bu olayları ilk önce, çok güçlü bir belleği olan ve yazarın "lal-ü ebkem" diye tanımladığı, iyi bir hikâye anlatıcısı olan anasından dinlemiştir. Eserlerinde görülen büyülü gerçekçiliğin izlerinde bu hikâyelerin etkisi büyüktür. Daha sonra, Anadolu'nun masallarını, türkülerini ve başkaldırı edebiyatının tipik örneği olan eşkiya hikâyelerini âşıklardan dinleyerek büyümüştür. Bu nedendir ki, roman kahramanlarının bir kısmı eşkiyalardır.

Ama Avrupa, Amerika ve Asya ülkelerindeki haydutluk kurumu üzerine araştırma yapan İngiliz tarihçisi E.J.Hobsbawm'ın dediği gibi bu eşkiyalar, kanun kaçakçıları, katiller, hırsızlar değil, yasalara göre suçlu oldukları halde halkın gözünde suçsuz, hatta kahraman sayılan "soylu eşkiyalardır." Bu kişiler, susup boyun eğmek yerine başkaldırarak zalimlerden öç alır ve adalet dağıtırlar.[1]

Karakterleri sadece eşkiyalar değildir. İyi bildiği yöre halkından seçtiği, köylüler, Yörükler ve aşiret reisleridir aynı zamanda. Toplumsal yapının ve ekonomik düzenin hızla değiştiği bu dönem, kapitalist sistemin insanın iliklerine kadar işlemeye başladığı yıllardır. Köylü köylülükten çıkıp ırgat olmuştur. Yazar, bu dönemselle değişimin resmini çizmiştir romanlarında.

Epik bir anlatıcıdır Yaşar Kemal. Halk edebiyatından ve folklordan yararlanır. Yeni bir roman türü yaratmıştır. Bu yeni roman türünü "eski kök destan ile romanın alışımını sentezledi" diye tanımlamaktadır Erendiz Atasü. [2]

Yaşar Kemal'in yazarlığını sadece epik bir anlatıcı olarak tanımlamak yetersizdir elbette. Aynı zamanda, o natüralist köy romancısıdır. "Bir anlatıcı olarak Yaşar Kemal'i kavrayabilmek için, önce, onun coğrafyasına bakmak gerekir. Yani yarattığı doğaya, bu doğanın renklerine ve dokusuna. Eğer Yaşar Kemal anlatısında bir mekân duygusu var ise, bu duygunun biçimleyici ögesi olan doğanın, bir roman kahramanı olarak her bir sözüne sinmiş, yer etmiş olmasındandır. [3]

Gerçektende bir coğrafya yaratmıştır Yaşar Kemal. Var olan bir coğrafya ama kurgu. Kurgu ama gerçek. O coğrafyada tarihi, kişileri, folkloru ve anlatım dilini birlikte ele alır. Adına sözlük hazırlanacak kadar derin bir dil yapısına sahip olan yazar, eserlerinde kullandığı bu sözcükleri kendisi yaratmamış aksine Çukurova'nın özellikle Kadirli Bölgesinin sözcükleri, atasözleri, deyimlerini kullanmıştır. Birçok sözcük, yabancı kökenli ve Türkçe olup halk ağzında bozulmuş sözcüklerden oluşur. [4]

İlyada ve Odysseia' yı dilimize kazandıran Azra Erhat'ın Yaşar kemal için kullandığı çok güzel bir ad vardır. "Homerosoğlu." Yazarın eserlerinde destan öğelerinin tümü görülür. Yeryüzü şekli, doğası, hayvanları kısaca coğrafyası bilgi ve sevgiyle aktarılır.

Yaşar Kemal'in edebiyatçılığını kelimelere sığdırmak çok kolay değildir. Romancılığı anlatılsa öykücülüğü, öykücülüğü anlatılsa gazeteciliği eksik kalır. Röportajı soru-cevap sarmalından çıkarıp edebi bir sanat haline getirip modern röportaj yazarlığının kurucusu olduğu ise asla unutulmamalıdır. Bu Diyar Baştanbaşa adlı dört ciltlik serisi, röportajlarından oluşur ve gerçek hayatın ta kendisidir. Bu nedenle hayat hikâyesi ile birlikte, eserlerine kronolojik sıra ile göz atmak faydalı olacaktır.

Kimdir Yaşar Kemal...

Gerçek adı Kemal Sadık Göğceli olan yazar, 1923 yılında Kadirli, Osmaniye'de dünyaya gelmiştir. Dört buçuk yaşında iken babasının Islahiye'de çalılıkların içinde bulup evlat edindiği Yusuf tarafından öldürülmesine şahit olur ve on iki yaşına kadar sürececek kekemeliği de böylece başlar. Annesi töreler gereği ölen kocasının kardeşi ile evlendirilir. Halk öykülerine ve âşıklığa merakı bu yıllarda başlar.

Ortaokuldan sonra birçok işe girip çıkar. Arzuhalcilik, ırgat kâtipliği, öğretmen vekilliği, traktör sürücülüğü ve hademelik yapar. Yazar, ortaokuldan ayrıldıktan sonra halk edebiyatı derlemelerine başlamış ve sonraki yıllarda edebiyata, öykü, roman, deneme, şiir, çocuk romanı ve çevirileriyle katkı sağlamıştır. Yazarın eserleri kırk dile çevrilmiştir. Ülkemizde ve dünya çapında yüzlerce ödül kazanmış, eserleri beyazperdeye ve tiyatroya uyarlanmıştır. Usta yazar Yaşar Kemal, 28 Şubat 2015 tarihinde organ yetmezliği nedeniyle vefat etmiştir.

ESERLERİ

Öyküleri

1952-Sarı Sıcak, 1975-Bütün Hikayeler

Romanları

1955 - İnce Memed I.Cilt , 1955-Teneke, 1960-Orta Direk, 1963-Yer Demir Gök Bakır, 1968-Ölmez Otu 1969-İnce Memed II.Cilt, 1974-Akçasazın Ağaları/Demirciler Çarşısı Cinayeti, 1975-Akçasazın Ağaları/Yusufçuk Yusuf, 1976-Yılanı Öldürseler, 1976-Al Gözüm Seyreyle Salih, 1987-Kuşlar da Gitti, 1975-Deniz Küstü, 1980-Kimsecik 1, 1982-Höyükteki Nar Ağacı, 1984- İnce Memed III.Cilt, 1985-Kimsecik 2, 1987- İnce Memed IV.Cilt, 1991-Kimsecik 3, 1997-Bir Ada Hikayesi I.Cilt, 2002-Bir Ada Hikayesi 2.Cilt, 2002- Bir Ada Hikayesi 3, 2012-Bir Ada Hikayesi IV.Cilt, Tek Kanatlı Bir Kuş (2013)

Röportaj

1955-Yanan Ormanlarda Elli Gün, 1955-Çukurova Yana Yana, 1957-Peri Bacaları, 1971-Bu Diyar Baştan Başa, 1974-Bir Bulut Kaynıyor, 1978-Allahın Askerleri, 1992-Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor, 2011-Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, 2013-Çocuklar İnsandır

Destansı Roman

1967-Üç Anadolu Efsanesi, 1970-Ağrı Dağı Efsanesi, 1971-Binboğalar Efsanesi,

1972-Çakırcalı Efe

Çocuk Romanları

1977-Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca

Çeviri

1977-Ayışığı Kuyumcuları

Şiir

2010-Bugünlere Bahar İndi

Deneme Derleme

1943 – Ağıtlar, 1971-Taş Çatlasa, 1974-Baldaki Tuz, 1978-Gökyüzü Mavi Kaldı,

1980-Ağacın Çürüğü, 1985-Yayımlanmamış 10 Ağıt, 1997-Sarı Defterdekiler, 1995-Ustadır

Arı, 1995-Zulmün Artsın, 2009-Binbir Çiçekli Bahçe, 2012-Bu Bir Çağrıdır [5]

Yararlanılan Kaynaklar

[1]Berna Moran/Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-2

[2]Erendiz Atasü/Türk Romanında Bir Gezinti

[3]Feridun Andaç (Yaşar kemal- Sözün Büyücüsü)

[4] Ali Püsküllüoğlu/ Yaşar Kemal Sözlüğü

[5]Meral Saklıyan/Yaşar Kemal

Nur Yüksel Öztürk

Mutlu Yaşama Sanatı

Bir şeyi bulmak için önce onu aramak gereklidir. Ve insanın aradığı en temel şey "mutluluk." Binlerce yıl peşinde koştu, sanki hep uzaktaymış gibi. Bazen masal gibi, bazen ütöpik, bazen de sıradan bir durum gibi görülmüş mutluluk. Peki mutluluk nedir? Görsek tanır mıyız? Yoksa tanımadığımız bir şeyi mi arıyoruz?

Oysa mutluluk sanıldığı gibi zor değil. Üzerine uzun uzun düşünmeye, yollara düşüp kendini değiştirmeye gerek yok. Mutluluk çok az şeye bağlı. Sadelik sanatının varoluşu da diyebiliriz. Mutlu insanın hissettiklerinin kaynağı dışarıda değil kendi içinde saklı. Ünlü Buda öğretisinde de geçtiği gibi "Sonsuz huzura giden yol göklere değil, yüreğe uzanır."

Hepimiz bambaşka zenginliklere ve farklılıklara sahibiz. Farklılıklarımızla bir bütünüz. Bu yüzden olduğumuz insanı özel kılan her hali görmeye ihtiyacımız var. Duygularımızı fark edip onları hissetmeye niyet ettiğimiz her an, mutluluk duygusuna hayatında daha çok alan açılırsun. Her birimizin zorlandığı, hiçbir şey yapamadığı anlar elbet var. Bu anlarda dahi sadece var olma halimizle değerliyiz. Bu değer farkına vardığımızda kendimize sevgi ve şefkat besleriz. Geçmiş ve gelecekte bağımsız, varlığımızı olduğu gibi kabul ederiz. Kabullenmek ise beraberinde cesareti getirir. Mutluluğa engel olan sorun her neyse orada kendimize şefkatle yaklaşmaya başlarız. Böylece kendimizle olmanın huzurunu tattığımızda ise "mutluluğumuz" çoğalır.

Sanattan sanayiye, gıdadan tekstile neredeyse hayatımızın her alanında ne çok şey söylendi, ne çok şey üretildi mutluluk üzerine. Hep mutluluğu yakalamak veya satın almak için yönlendirildik değil mi? Bu süreçte biz de giderek karmaşıklaşıyor, yalnızlaşıyor ve çaresizleşiyoruz. Oysa mutluluk basit olandır ve basit olanı bilmektir.

Mutlu insan, kendi içinde tam ve bütündür. Kim olduğunu, neyi neden yaptığını zaten biliyordur. Kendine karşı dürüst, beklentisiz, duygularıyla başbaşadır. O yüzden başka bir şeye ihtiyaç duymaz. Mutlu olmayı seçen insan, gelip geçici durumlara üzülmez. Geçmişte yaptığı hataların ona rehberlik etmek için orada olduğunu bilir.

Hepimiz kendi hikayesinin kahmanı değil miyiz? Kendimizi anlayıp, isteklerimiz doğrultusunda hareket etme özgürlüğüne sahip değil miyiz? Baktık olmuyor, her şeyi bozup yeniden başlamakta da özgürüz. Hayat sandığımız gibi keskin çizgilerle çevrili değil. İnsan bir kere yaşıyor. Ve yaşam denen bu yolculukta gönlünce koşabileceği ve bazen durabileceğini bilmeli.

"Mutluluğun yolu yoktur; mutluluk bir yoldur."

**Yaşar Kemal'in
Ardından**

Selim İleri

Bir arkadaşım, “Hangi sayfasını açsam destan çıkıyor karşıma” der, Yaşar Kemal’in romanları konuşulduğunda. Belki. Fakat yalnız destan değil; çağına tanıklık ederken, giderek artan şiddet, kabagüç, vahşet karşısında cesur bir itiraz!

Yaşar Kemal’le 1960’ların sonunda tanıştım. O, büyük bir romancı, hayranı olduğum bir yazar; ben, yolun başında bir yazar adayı. Atatürk Erkek Lisesi’nde Fransızca hocam Vedat Günyol’un evindeyiz. Bir kasırga gibi gelmişti Yaşar Kemal. Hocanın sessiz, ıssız evi birdenbire gürültüler patırtılar, sevgiler, iyilikler, yaşama sevinciyle dolmuştu.

Şimdi o yılları hatırlarken, içim titriyor. O yıllar, edebiyatımızda “Üç Kemal’ler” dönemiymiş: Orhan Kemal - Kemal Tahir- Yaşar Kemal. Artık hiçbiri aramızda değil. Bu üç büyük romancı genç edebiyatseverleri alabildiğine etkiliyor, hatta kimileyin tartışmalara yol açıyorlardı.

Beyoğlu’nda bir aşağı bir yukarı yürüyüp, hangisi daha büyük romancı diye saatlerce konuştuğumuzu hatırlıyorum. Ve her defasında için için üzüldüğümü de.

Gerçek bir vefa insanı

Yaşar Kemal benim için her zaman akıllara durgunluk verici bir anlatış ustası oldu. Günyol’un evine kasırga gibi gelen adam, yazdığı her şeyde de büyük rüzgarlar estirir. Yalnız romanlarında, öykülerinde değil; onun yıllar önce kaleme aldığı, işte şimdi benim yapmaya çalıştığı gibi, bir veda yazısı vardır: Milliyet Sanat’ta yayınlanmış bu yazısında, Yaşar Kemal, unutulmuş bir romancıyı, Reşat Enis’i dile getirir. Kendisine yol açanlardandır Reşat Enis; Yaşar Kemal ısrarla vurgular...

Öyle sanıyorum ki, gerçek bir vefa insanıydı. Yazarlar çizerler arada bir birbirlerini çekiştirirler, bazen olur böyle şeyler. Yaşar Kemal yolunu açanlara hep sevgiyle, iyilikle yaklaşmıştır.

Yolun başındakilere de! 1980 Kasım'ında annemi kaybetmiştim. Camiden mezarlığa bizimleydi Yaşar Kemal. Bu inceliğini, bu duyarlılığını asla unutmadım. Doğan Hızlan'la birlikte gelmişlerdi. Hızlan'la arkadaştık; ama o kadar ünlü bir yazar, kalkıp geliyor, genç bir yazarın acısını paylaşıyordu...

Yeryüzünün acılarını paylaştı

Yaşar Kemal, yaşamı, eseri boyunca da herkesin, yurdun, yeryüzünün acılarını paylaştı. Bu acıların dinmesi için sonsuz çaba harcadı. Üstelik, ucuz siyasetin tuzaklarına hiç düşmeksizin.

Onun çok okunmuş, sık sık anılan eserleri arasında bir de 'Kuşlar da Gitti' var. Uzunöykü deniyor ama, 'Kuşlar da Gitti' Yaşar Kemal'in en güzel romanlarından biridir bence. Yazar, "İstanbul'un tarihini yazanlar"a seslenerek başlar. Dileği, Florya düzündeki kuşların, kuş yakalayıcılarının İstanbul'un tarihi yazılırken unutulmamasıdır. "Salıverilmiş" kuşların sevincini hatırlatır.

Sonra bütün acımasızlığıyla düzen belirir. Kuşlarla kuş yakalayıcıların birbirine karşıt görünen serüveni, 'Kuşlar da Gitti'de bambaşka bir perspektiften değerlendirilir. Toplumda herkes kendi başına bırakılmış, yaşayabilmek için herkes, bir başkasının acılarına kayıtsız... Ama romancı, Yaşar Kemal, boyuna merhamet söyler!

Muhakkak ki bir merhamet romancısıydı. Onun eşsiz güzellikteki 'Al Gözüm Seyreyle Salih'i bütününüyle bir merhamet ağıtıdır. Çocuk Salih'in sözlerini anmadan geçemeyeceğim. Hayatın kaskatılığına dayanamamış Salih'in kanadı kırık martısı için söyledikleri, bugünün Türkiye'sine belki her zamankinden daha çok sesleniyor:

"Bir küçücük kuş, insan değilse de insan gibi soluk almıyor mu, insan, insan gibi bakıyor vallahi, insan gibi yemiyor mu, içmiyor mu, insan gibi de arkadaşını tanıyor, vallahi de billahi de tanıyor, beni ta uzaktan görünce o bir tek kanadını çırparak, sevincinden bana doğru bir yuvarlanması var, tıpkı insan gibi değil mi ana?"

Gürsel Korat

“Edebiyatı İstanbul’a yaslanmaktan uzaklaştırdı”

Yaşar Kemal’i maddeler halinde tanımlayan Gürsel Korat ise, “O, anlatılanları modern şekilde yalın bir dille sayfalara döken insandı. Yazdığı çağa baktığımızda köy edebiyatının gelgeç çığığına düşmemiştir. O’nun şehirli ve köylü yanını bir arada görmek gerekir. Yaşar Kemal, destanları modern bir dille yeniden kurmuştur. O, başkaldırı edebiyatının da öncüsü olurken edebiyatı İstanbul’a yaslanmaktan uzaklaştırdı. Halk dilini kullanan Yaşar Kemal’i herkes anlayabilir”

Erendiz Atasü

Yaşar Kemal, dağ gibi heybetli bir kişiliğe sahipti Romanı destanla harmanlayarak yeni bir yapıt ortaya koyan Yaşar Kemal'in bu tarzıyla dünyada ses getirdi "Yaşar Kemal destandaki doğayı, saf temiz insanları, bireyleri halkın anlayacağı dilde çok iyi şekilde birbirine monte etmiştir. O sürekli kaotik bir ortamda yaşamış. İnsanın en temel duygusu korkuya vakıf olan Yaşar Kemal, marjinal bireyler bularak kaynaştırma yapmıştır. Onun eserlerinde korkunun yeri çok farklıdır"

Faruk Duman

Faruk Duman da Yaşar Kemal gibi yazara sahip olduğu için Türk okurlarının çok şanslı olduklarını vurgulayarak, “O’nu bir iki saatlik söyleşide anlatamayız. Halk masalları ham öykülerdir ve Yaşar Kemal, anlatılanı yalın ve modern şekilde okuyucuya sundu”

Zülfü Livaneli

Yaşar Kemal'den, yakası açılmadık türküler de dahil çok şey öğrenmişimdir. Bunların hepsi bir araya gelince, şu yalın öğreti çıkıyor ortaya:

Yaşar Kemal bana edebiyatta, müzikte, resimde, hangi dalda olursa olsun oyun oynamamayı öğretti.

Çünkü sanat bir oyun değildir. Elbette yapıtları okurken, izlerken, dinlerken insanlar zevk almalı. Sanatçı bunu başaracak hüneri ortaya koymalı. Ama sanat hiçbir şekilde bir eğlence kabul edilemez.

Her çağın insanı, değişik etkilere, deyim yerindeyse modalara kapılıyor. Özellikle kitabın, sanatın meta haline dönüştüğü bir dönemde, dünyada sanat akımları, modalar yaratmanın ticari bir boyutu da var. Anglo Sakson modaları, Latin Amerika modaları, Nouveau Roman, postmodernizm, Magic Realism modaları... Biri geliyor biri gidiyor. Yaşar Kemal ilk gençlik yıllarımdan beri bana, bu akımlara kapılmamanın, modalara aldırış etmemenin, köke sadık kalmanın önemini anlattı.

Edebiyatta asıl kök nedir? Homeros'tur, İlyada'dır, Odisse'dir, Dede Korkut'tur, Manas'tır, Cervantes'tir, Tolstoy'dur, Stendhal'dir.

Roman insanı anlatır, ancak insanı anlattığı zaman roman roman olur. Düşünün ki dünya edebiyatında belki de en iyi doğa anlatımını başaran bir yazar bunu söylüyor.

İnsanı, insan psikolojisini anlatmak yani Truva'nın o gururlu kralı Priamus'un düşmanına giderek, onun ellerine ayaklarına sarılarak oğlu Hector'un ölü bedenini istemesi bambaşka bir derinliktir. İşte bunu anlatabildiğin zaman büyük edebiyat olur. Oyun oynamamak bu demektir.

Yaşar Kemal bunları anlatarak, genç yaşımda beni sanat cinlerine karşı koruyacak bir zırh giydirdi. Bu zırh sayesinde müzikte de oyun oynamamayı, aynı şekilde köke gitmeyi, binlerce yıllık gelenekten ayrılmamayı öğrendim. Bu ulu nehre bir damla bir şey katabileceksem, bunun ancak bu sayede mümkün olabileceğini kavradım.

Geleneğe direnmek, en güçlü tabulara bile karşı çıkmak gerekir elbette. Ama bu, geleneğin dışında kalmak anlamına gelmiyor. Köksüzlük, geçmişi körü körüne tekrarlamak kadar anlamsızdır.

GERÇEK VE BAMBBAŞKA BİR ÇUKUROVA

Bir roman dünyası yaratmak ve o dünyayı gerçeğinden ayırarak bir mikrokozmos haline getirip bu yolla bütün insanlığı anlatmak çok zor bir iştir. Bunu başarmış bazı yazarlar tanıyoruz elbette: Mesela William Faulkner, Yoknapatawha diye bir ülke yarattı, o ülkedeki insanları, pamuk işçilerini, iklimi, tozu, güneşi anlattı. Onun romanlarında pamuk işçilerinin terini, tozlu yolları, sarı sıcağı, nemi hissedersiniz.

Faulkner güneyli bir yazar, Yaşar Kemal de öyle. Bu yüzden ikisi arasında edebi bir akrabalık var.

Faulkner'de de psikoloji çok önemli, Yaşar Kemal'de de.

Yaşar Kemal de aynen Yoknapatawha gibi Çukurova'yı anlatırken yeniden yaratır. Artık o hem bildiğimiz Çukurova'dır hem değil.

Çukurova bin türlü anlatılabilir; çünkü bin türlü gerçeklik katmanı var. Turistik gerçeklik, onun altında gazetecilik gerçekliği, onun altında siyasi-ekonomik-sosyolojik gerçeklik ama en derinde roman gerçekliği.

Latin Amerika'dan Uzak Doğu'ya kadar, kitap okurları Çukurova adını öğrendi. Çünkü Yaşar Kemal Çukurova mikrokozmosunda insanlar yarattı ve hareket ettirdi. Bu zenginliği bir tipler galerisi, karakterler galerisi olarak gözünüzün önüne getirin. Onun romanlarındaki insanlar ihtirasla kıvranırlar, zengin olma hırsına kapılırlar, onur mücadeleleri yaparlar, kendilerini kanıtlamak için adam öldürürler, korkarlar, korkunun üstüne giderler, cinsel şiddetle doğadaki şiddeti birleştirirler ve bütün bunlardan ortaya bir insanlık senfonisi çıkar. Yaşar Kemal romanının bir önemli yanı da şu: Latin Amerika'dan çıkıp dünyayı saran ve adına büyümlü gerçekçilik denilen akımdan çok önce ve onu hiç bilmeden Yaşar Kemal Anadolu mitosları yoluyla bu tekniği keşfetmişti.

Romanlarındaki insanlar düşle gerçek arasında sürekli gidip gelirler, hiçbir zaman tek bir dünyada değildirler ve gerçeğe gerçeküstü arasındaki geçişler çok belirsizdir. Bazen kahramanların inançları, düşleri, düşünceleriyle romandaki anlatıcının üslubu öylesine özdeşleşir ki, şaşırırsınız; düşte misiniz, gerçeğin içinde misiniz anlayamazsınız. Ayrıca gerçek nedir? Kime göre, neye göre gerçek?

Bazen düşler, insanın en temel gerçeğidir. Gerçek diye bellediğimizden daha gerçektir. Mitoslar ve masallar da öyle. Çünkü onlar, "gündelik gerçek" kabuğunun altındaki daha derin bir şeyi ifade eder.

Bu yüzden Yaşar Kemal romanındaki gerçeklik algılaması çok derindir ve çağının romanını çok aşar.

Meltem Terzioğlu | *Rögar Deliği*
Öykü

“Dur, geçme! Ohooğo! Kime diyoruz?” Kafasını sağa çeviriyor. Göz göze geliyoruz. “Azıcık daha beklese ölecek sanki.” derken bana bakmaya devam ediyor. Bir yandan damarlı ellerini havaya kaldırıp sabır çekiyor. Yolcuların turnikelere akın etmesiyle tüm dikkati dağılıyor. “Durun hele durun. Saat yedide bilet parası beş liraya düşecekmiş. Aha bak, şu güvenlik hanım kız söyledi.” Ardından güvenlik görevlilerinin bir araya gelip fısır fısır konuştuğu köşeyi hedef alıyor. Söylediđi bilginin doğruluğunu tüm insanlığa kanıtlamak ister gibi bir hali var. Yolcular, yaşlı adamın işaret parmağıyla gösterdiği yere birkaç saniyeliğine bakıyor. Ancak kimsenin durup düşünmeye vakti yok. Bir yerlere yetişmeye çalışan telaşlı insanlar hızını alamayıp geçiş bariyerini aşarak yürüyen merdivene hücum ediyor. Derdini dinleyecek insan bulamayınca söyleyeceklerini çiğ çiğ mideye indiriyor yaşlı adam. Gün içinde midesine başka bir şey girmiş midir? Belli değil. Ona baktıkça aynadaki yansımamı görüyor gibi oluyorum. Karşımda çıplak dursa kaburgalarının sayıldığına eminim olacağım. “Güvenlik hanım kız, kaç dakika kaldı akşam yediye? Bekleyeyim mi az daha? Ha? Bekleyeyim mi?” Kurumuş erik gibi küçülen dudakları konuşurken sağa kayıyor. Bir yandan çapak tutmuş kirpikleri hiç durmadan kırpışmaya başlıyor. Güvenlik görevlisi kız, adamı şöyle bir süzüyor. O anda gardırobun köşesinde unutulmuş bir kıyafet gibi kırışıyor alnı. Ardından iş arkadaşına dönüp bir şeyler fısıldıyor. Konuşulanlara kulak kabartmak için daha yakın bir yere konumlanmam gerek. Turnikenin altından geçip asansörün köşesine pusu kuruyorum. Beni burada kimse göremez. “Şu adamcağızın haline çok üzülüyorum. Kimi kimsesi yok belli ki. Şimdi insanlar ondan rahatsız olduğu için bir dünya şikâyet gelecek yine.” Elindeki telefonuyla ilgilenen arkadaşı söylenilenleri dinlemiş gibi yaparak kafasını sallıyor birkaç kere. Gözlerini ekrandan ayırmıyor.

Yaşlı adamın dili ağzının içinde sakız gibi dönerken vücudunu bir titreme alıyor. “Dur, dur! Akşam yediyi bekle diyorum sana. Ucuz olacak ucuz. Bilet parası çok ucuz olacak.” İstasyonda yankılanan çatlak sesle herkes irkiliyor. Gözler telefon ekranından ayrılıyor, küçük bir çocuk ağlamaya başlıyor, yolcuların adımları hızlanıyor. Yaşlı adam dikkat çekebilmiş olmanın büyük hazzını yaşıyor. İçinde çoğalan sevinçle daha çok çıkıyor sesi. “Saat yedi oldu mu? Bekleyeyim mi daha? Ucuz olacak diyorum, bilet ucuz olacak. Geçmeyin.” Kıyamet yerine dönen ortalıkta adımlar birbirine dolanıyor. Ağlayan çocuğunu bir türlü susturamayan anne güvenlik görevlilerinden yardım dilenirken, yaşlı adam kendi etrafında dönmeye başlıyor. Ağzına pelesenk olmuş kelimeler yaptığı devinimlerle birlikte havada kayboluyor. Güvenlik görevlisi kız hızlıca gişe kulübesine dalıyor. Ne yaptığını anlayabilmem için daha yakına ilerlemeliyim. Bu yüzden geldiğim yolu gerisin geri dönüyorum. Yaşlı adamla gişe kulübesinin ortasında kalan zemine göz gezdiriyorum. Bulduğum ilk çatlağa yerleşip olacakları merakla bekliyorum. Kız çok geçmeden eline aldığı hışırtılı poşetle odanın içinden fırlıyor. Yaşlı adama doğru koşup poşeti onun eline sıkıştırıyor. Saklandığım delikten çıkıp ufak adımlarla yanlarına gidiyorum. Konuşulanları duymazsam içim rahat etmeyecek. “Bu akşam bilet ucuzlamayacakmış amcacığım. Hatta bugünden sonra biletler daha pahalı olacak. Boşu boşuna bekleme buralarda. Sen al bu poşeti. İçinde sıcacık poğaçaya var, hem de kaşarlı.” Bir yandan konuşuyor bir yandan adamın koluna girip onu turnikelerden uzaklaştırmaya çalışıyor. Kaşarlı poğaçayı duyunca benim de iştahım kabarıyor. Onlarla beraber gün yüzü görebildiğimiz istasyon çıkışına varıyoruz. “Haydi amcacığım, kal sağlıcakla.” deyip aynı deliğe geri giriyor güvenlik görevlisi kız. Yaşlı adam ne yapacağını bilemez bir halde kalabalığı yara yara ilerliyor. Takılıyorum yorgun ve emektar takayı andıran ihtiyarın peşine. Gözüm hışırtılı poşette. “Açsa da yesek.” diye geçiriyorum içimden. Tam o anda adam poşetin düğümünü çözmeye yelteniyor. Biliyorum, varlığımı fark eden tek kişi o. Ve bir tek ben onun varlığından haberdarım.

Yaşlı adam poğaçayı kemirmeye başlıyor. Önüme düşen kırıntılarla duyargalarım harekete geçiyor. Antenlerim hızlıca titrediği anda yaşlı adamın nemli ve ılık bakışlarını üstümde hissediyorum. Göz göze geliyoruz yine. Gövdesi, attığı her adımda biçim değiştirmeye başlıyor. Bana göre oldukça büyük insanlara göreyse gözle görülmeyecek kadar küçük olan bu adam gözlerimin önünde ufalıyor, ufalıyor, ufalıyor. Vücudu kamburlaşmış sert, kahverengi bir kabuğa bürünüyor. Yassı gövdesinin hemen altında önden arkaya doğru uzayan üç çift ince bacak peyda oluveriyor. Yaşlı adamın ölen gövdesinden tıpkı bana benzeyen bir böcek doğuyor. Ona baktıkça aynadaki yansımamı görüyorum gibi oluyorum. Sık sık yere değdirdiği antenleri ve üstümden ayırmadığı petekgözleriyle onu yalnız bırakmadığım için teşekkür ediyor. Biliyorum, varlığımı fark eden tek kişi o. Ve bir tek ben onun varlığından haberdarım. Yaşadığımız kısa süreli sessizlikten sonra yere düşen koca poşeti arkamıza alıp kalabalığı yara yara ilerlemeye devam ediyoruz. İnsanları ve insanlığı geride bırakmanın hafifliğiyle karşımıza çıkan ilk rögar deliğinden içeri dalıyoruz. Bizi burada kimse göremez.

Gökçe Gökalp Doğan

DAĞIN ÖTE YÜZÜ | YAŞAR KEMAL

Edebiyatımızda Çukurova denildiğinde dilimizden dökülveren ilk isimdir Yaşar Kemal. Orhan Kemal'in varlığı da inkar edilemez tabi, fakat Yaşar Kemal Çukurova'nın toprağına karışmış, köylüsüyle hemhâl olmuştur. Onun şahit olduğu Çukurova kaderdir, mahkumiyettir ve kurtuluştur kimi zaman. Öteler uzak, imkansızdır. Yaşar Kemal'de çakılıp kalırsınız Çukurova'ya. Orhan Kemal'de ise daha çok sanayileşmiş, büyümeye başlamış Çukurova'ya, şehire çeviririz yüzümüzü. Sınıf kavramı üzerine düşünmeye başlarız uzun uzun. Ezen- ezilen dengesi Yaşar Kemal'den Orhan Kemal'e biçimsel bir değişim yaşar. Köy gerçeğine odaklanan toplumcu eserlerdeki "ağa-muhtar-din adamı" ve avucunun içine aldığı "köylü" Yaşar Kemal romanında da tarafları oluşturur. Ve Yaşar Kemal bu dengeyi alt üst eden bir kahramana da yer verir. İşte bu kahramanın üzerinde yükseldiği, hayat bulduğu folklorik unsurların varlığı Yaşar Kemal'in en ayırt edici tarafıdır. Romanlarındaki eşsiz kurguyu besleyen en önemli şey ise halk anlatılarıdır. Kimi olaylara şahit olsa dahi başkalarından tekrar dinlemiş, halkın gözünden aktarabilmeyi amaçlamıştır. Ve hiç bitmeyen bir masal gibi uzanan bütün coğrafyayı satırlarca süren betimlemeleriyle gözlerimizin önüne sermiş, resmetmeyi başarmıştır.

"İnsan Yaşar Kemal'i anlayamaz, ona yetişemez, onu okuyup bitiremez. Bu insanın gücünü kat be kat aşar." der, Süha Oğuzertem. Aslında onun imgelemi karşısındaki çaresizlikten söz eder. Bu nedenle onu tanımlamanın ve özetleyebilmenin pek mümkünü yoktur aslında. Eserlerini okuyarak kavrayabileceğimizi zannettiğimizde ona dair ifadelerimiz daha da tutuklaşır. Dehasına şaşırırız ve hayranlığımız daha da pekişir. Ama kelimelerle bu dehayı çözümlenemekte kısır kalırız. Bunların bilincinde olarak yine de Yaşar Kemal' i anlamanın kıyısında gezinmeye çalışacağım bu yazımda. Dağın Öte Yüzü, İnce Memed ve Teneke'den sonra yazdığı üçüncü romanıdır. Sırasıyla Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır ve Ölmez Otu'ndan oluşan bir üçleme olan roman Yalak köylüsünün Çukurova'ya pamuk toplamak için inmesini anlatır. Eser ana olay üzerinden Uzunca Ali, annesi Meryemce ve Koca Halil'e odaklansa da arka planda köydeki hemen hemen herkese eğilir.

İlk roman Orta Direk, bir yol hikayesidir daha çok. Yoksulluk ve çaresizliğin nasıl perçinlendiğini yani yola düşmenin sosyo- ekonomik taraflarını betimler. Ağaya borcu olan, pamuk toplama zamanının gelmesini dört gözle bekleyen köylüler Çukurova'ya ne zaman inmeleri gerektiğini her yıl Koca Halil'den öğrendikleri için yine ondan gelecek bir yönlendirmeyi bekler. Koca Halil ise yaşlılığın verdiği zorlukla Çukurova'ya nasıl ineceğinin derdine düşmüş ve köylüleri zamanı gelmesine rağmen oyalamaktadır. Geç de olsa yola düşerler ve Uzunca Ali, annesi Meryemce'yi taşıyan çelimsiz ata Koca Halil'i de bindirir ve at yolda ölür. Meryemce bütün itirazlarına rağmen Koca Halil'in ata binmesine ve atın ölmesine neden olduğu için oğluna öfkelenir. Ölen atın üzerindeki yükte birlikte yaşlı annesini de taşıdığı için aynı yolu iki defa aşmak zorunda kalan Uzunca Ali, karısı ve çocuklarıyla köylünün gerisinde kalır. Uzunca Ali, Çukurova'ya yetişemezse kış boyu aç kalacaklarını ve ağanın karşısında düşecekleri durumu düşünürken bir yandan da annesi ve taşıdıkları eşyaların yorgunluğuyla bitkin düşer. İnsanın doğa karşısındaki acizliği ve doğanın acımasızlığı da başarılı bir şekilde dile gelir. Yol boyunca yaşanan bütün sıkıntılar, Çukurova yağmurunun borana dönüşmesi, ansızın sonlanıp güneşe karışması ve insanı çarpan sıcaklığı, yol boyunca var olan manzaralar eşliğinde aktarılır.

Bütün bu gelgitler yalnızca fiziksel değildir. Ali'nin, Meryemce'nin ve Koca Halil'in akıllarından geçenlerde de ileriye geriye gidişler söz konusudur. Onları ayakta tutan ise Çukurova'ya bütün köylerden önce varıp, bereketli bir tarlada çalışmaya başlamak ve çok kazanabilmek hayalidir. Onların geçmişlerini ve kişiliklerini çözümleyebildiğimiz kısımlardır bu bölümler. Yol bittiğinde Çukurova'da pamuk hasatına geç kaldıklarını görürler ve bu zor bir kış geçireceklerinin işaretidir. Yani üçlemenin ikinci romanı Yer Demir Gök Bakır'da nasıl bir çaresizlik yaşanacağını mesajdır.

Yer Demir Gök Bakır'da amansız bir kış bütün köylü için Adil Efendi korkusuyla geçer. Köylünün bu korkusunu pekiştiren ise Muhtar Sefer'dir. Ali'nin çocukları Ummuhan ve Hasan arasında geçen konuşmalarda kuşa yüklenen anlam, köyde gördüğü rüyalarla roman boyunca yer alan Zalaca ve rüyaları yorumlayan Sefer, köyden Hüsne ve Recep'in birliktelik yaşamaları ve Hüsne'nin bu durumu bir uğursuzluğa yorması, Taşbaş Mehmet'in köylünün Sefer karşısındaki korkaklığına kızıp lanet yağdırması ve sonrasında ermiş olduğu söylentisinin çıkması gibi durumlar romanda bilinmezliğin köylü üstündeki etkilerini ortaya koyar.

Adil Efendi'nin her an köye geleceği korkusuyla tedirgin olan insanların farklı hurafeleri nasıl var ettiği anlatılır. Korku ve belirsizliğin, yani cehaletin insanlar üstündeki yönlendirici etkisini gösterir Yaşar Kemal. Bizi bize resmeder aslında. Bir yalanın nasıl gerçek halini aldığını ve bunun özellikle çaresizlikten beslendiğini görmemizi ister. Taşbaş'ın ermişliği dilden dile yayılır ve bu ermişlik hikayesi son roman Ölmez Otu'nda Taşbaş Mehmet'in de gerçeği olur. Taşbaş için bu saçmayı gerçek yapan yine çaresizliği, Muhtar Sefer ve köylü karşısında yalnız kalışı olacaktır. Korkuyla ilgili bir başka gerçek, herkesin korku duyduğu duruma hayranlık duymasıdır. Aslında korktukları kimliğe sahip olma arzusunu içlerinde taşımaları da üstünde durulması gereken önemli bir meseledir. Koca Halil'in kendine efsanevi bir hırsız hikayesi var etme çabası, Yalak köylüsünün korkularıyla aciz oluşu, korkularından uzaklaştıklarında ise korkulacak denli acımasız oluşları, korktukları Adil Efendi'nin karşısına çaresizliklerinden sıyrılmak ümidiyle Taşbaş'ın ermişliğini var etmeleri, işin esası bu duruma Taşbaş'ı inandırarak kendilerini Adil Efendi belasından ve Muhtar Sefer'den koruyacak bir fedaiye ihtiyaç duymalarıdır. Yani köydeki herkes, kendi üzerindeki bakışlardan kurtulmanın yolunu ermiş haline getirdikleri Taşbaş Mehmet'e yöneltmekte bulur. "... Taşbaş, hiçbir suçu olmayan, ama topluluğun yaşaması için ölmesi gereken tragedya kahramanının yazgisına örnek oluşturur." (Geçmişten Geleceğe Yaşar Kemal, 65) Nitekim başarılı olurlar ve Muhtar Sefer'in Taşbaş Mehmet'i köyden uzaklaştırmasına yol açarlar. Köylünün bu kurnaz tutumu üçüncü roman olan Ölmez Otu'nda daha net şekilde okunmaktadır.

Ve üçlemenin son romanı Ölmez Otu, Çukurova 'ya inen köylülerin yüzünü güldüren bir hasat sırasında yaşananların anlatıldığı romandır. Köylü Çukurova'ya inerken Uzunca Ali, anasıyla Çukurova'ya giden yolu nasıl ineceğine dair çıkmaza düşer. Bıraksa, kimsenin olmadığı bir köyde haftalarca yaşamını nasıl sürdüreceği, alıp götürse yolda kalacakları ihtimali Ali'nin içini kemirir. Köylüden sonra kararını verir.

Annesini köyde bırakıp karısı ve çocuklarıyla köylünün ardı sıra Çukurova' ya iner. Bu son roman, Meryemce' nin köyde bir başına kalışının hikayesidir biraz da. Meryemce'nin -ve dahi Yalak köylüsünün- köydeki bir başınalığı, çaresizliği, korkuları, kuşatıldıkları coğrafyaya mahkum oluşları çocukluğumdan beri kulaklarımda yer eden bir Zülfü Livaneli şarkısının sözlerinde anlatılanlardan farklı değildir: Yalnızlık. Ki bu sözler de yine Yaşar Kemal' e aittir.

Kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerdesin.

Su olsan kimse içmez,

Yol olsan kimse geçmez,

Elin adamı ne anlar senden?

Çıkarsın bir dağ başına,

Bir ağaç bulursun Tellersin

pullarsın Gelin eylersin.

Bir de bulutları görürsün,

bir de bulutları görürsün,

bir de bulutları görürsün.

Köpürmüş gelen bulutları.

Başka ne gelir elden?

Çın çın ötüyor yüreğimin kökünde

şu dünyanın ıssızlığı.

Ölmez otu yakıştırmaları Meryemce özelinde bir benzetme olarak düşünülse de Yalak köylüsünün hayatta kalma mücadelesini de özetler. Memidik'in ikinci romanın sonunda Taşbaş'ın ermiş olduğuna inancı bu nedenle Muhtar Sefer'den dayak yemesi ve köylüye karşı gururunun incinmesi üçüncü romandaki hikayenin tetikleyicisi olmuştur. Memidik'in Muhtar Sefer zannederek toprak sahibi Şevket Bey'i öldürmesi ve onun cesedini ortadan kaldırma macerası ön plandadır. Yazar, Memidik'in yaşadıklarını psikolojik çerçevede ele alır. Tedirginliğini aktardığı yerlerde kimi zaman bilinç akışı tekniğini kullanır.

Ali'nin Meryemce'yi öldürdüğüne inanan köylü, yine farklı hikayeler ortaya atar. Meryemce'nin babaları tarafından öldürüldüğüne Hasan ve Ummuhan bile inanır. Ali, annesine yetişmek için Koca Halil'in desteğini de alarak pamuk toplama işini insanüstü bir çabayla yürütür. Fakat Ali'nin pamukları hızlı toplaması, köylünün Ali'ye nefret beslemesine sebep olur ve onları Ali'nin Meryemce'yi öldürdüğü hikayesine daha çok sarılmaya iter. Muhtar, Ali'nin zor duruma düşmesi için Ömer'i Meryemce'yi öldürmesi için köye yollar. Taşbaş, tedirgin bir şekilde köylülerin hasat yaptığı tarlaya gelir. Bir keramet gösteremiyor oluşu onu zor durumda bırakır. Köylü gelenin Taşbaş olmadığını, ermiş olduğundan başka bir surete bürünmüş olabileceğini söylese de Taşbaş Mehmet'i kimse umursamaz. Taşbaş ölür, Memidik cesaretini toplayıp muhtarı öldürür ve hapse girer. Meryemce'ye ne olduğu ise cevap bulmaz.

Romanda, insanlık kadar eski bir mesele olan mitlerin nasıl ortaya çıktığı, Anadolu'daki destansı yaratılar üzerinden örneklenir. Özellikle Taşbaş'ın ermişlik hikayesi bu anlamda çarpıcıdır. Köylü yoksulluğun ve yoksunluğun verdiği korkuyu tuhaf inançlara sığınarak atlatmayı umar. Taşbaş'ın öldüğü an doğadaki akışın durması(Yaşar Kemal, Hıdırellez gecesi yaşananları aktardığı, Hızır ile İlyas'ın buluştukları an bütün yaşamın bir anlığına durması ve yörüklerin bu anda dileklerin kabul olacağına inandıklarını Binboğalar Efsanesi'nde de ele almıştır) , onun Kırklar Dağı'na çekileceğine olan inanç, Taşbaş'ın farklı surete bürünmüş olması yani don değiştirme motifi bu topraklara ait anlatıların etkisidir.

Yaşar Kemal, köylüyü huzursuz eden tüm korkuları biz okuyuculara abartmadan, fakat gerçekliği sarsarak verir. Bu onu edebiyatımızda Latife Tekin, Nazlı Eray gibi yazarlarda da karşımıza çıkan büyülü gerçekçilik akımının en önemli temsilcisi yapar. Anadolu'daki halk anlatıları, efsane ve mitler üzerine de çalışmalar yapan ve bu derlemelere başka kitaplarında yer veren yazar bir mitin nasıl ortaya çıktığını bu üçlemede bize kurgu yoluyla anlatır.

Sözlü dönem dediğimiz, destan dönemi içinde varlığını okuduğumuz mit, mitoloji, destan, efsane adları verilen anlatıların Anadolu da 1950'lerde dahi var olmaya devam etmesi toplumun içinde bulunduğu cehaletin çaresizlikle birleşmesi, kaderine terk edilen insanların sıkı sıkıya sarıldığı korkuları üzerinden varlığını sürdürmesi ve halkın da bu korkuları besleyerek, zorda kaldığı anlarda bu durumu kurtuluş olarak görmesi içinde bulunduğumuz coğrafyanın sarsılması güç kabullerindedir.

Yaşar Kemal, Çukurova köylülerinin mağdur oluşunu, sıkıntılarını bize anlatmaktan öte bir şey yapar. Bize asıl göstermek istediği mağduriyetten beslenen, zorda kaldığında mücadele etmek yerine kendilerine seçtikleri bir kurbanı bu uğurda yücelterek bir "kahraman" haline getiren köylülerin kurtulma umududur. Bunu kurnazlık olarak değerlendirmek yanlış olmaz sanırım. Bu "kahraman" Yalak köyünde bir ermiş olarak nitelendirilmiştir.

Yaşar Kemal bu üçlemede destansı motifleri eşsiz bir coğrafyaya, Çukurova'nın üzerine ince ince işlediğinden doğa, eserlerinde bir mekan olmaktan öteye gidiyor. Çatışmayı var eden temel bir unsur oluyor. Doğa ona göre insanı var eden en önemli detay. Bir de umut var tabii. Bütün umutsuzlukların bize umudu öğreteceğinin de ifadesi olmuş doğa, bütün eserlerinde değişmeyen bir yüz olmayı başarmış bu yüzden.

Kaynaklar:

Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış, Berna Moran, İletişim Yayınları, 2005

Geçmişten Geleceğe Yaşar Kemal, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi Uluslararası Yaşar Kemal Sempozyumu, Yay. Haz. Süha Oğuzertem, Adam Yayınları, 2003

Binboğalar Efsanesi, Yaşar Kemal, YKY, 2009

Ağrı Dağı Efsanesi, Yaşar Kemal, YKY, 2017

ONLINE ÖYKÜ ATÖLYESİ 2. Sınıf

Her Cumartesi 20:00 - 22:00

06 Mart - 12 Hafta

**Velespit Yayınları & Yazı-Yorum Dergi İşbirliği
İle Öykü Atölyesi Kayıtlarımız Başlamıştır**

Kayıt ve Bilgi için;
zeynep.esin@velespityayinlari.com

Gözdenur Tetik | *Allium Cepa* Öykü

Annemin arka bahçesinde bir başımayım. Sahi en son ne zaman geldim bu bahçeye? Olanca canlılığıyla hatırladığımı sandığım bahçe böyle değildi sanki: Tandırı çok daha büyük, çiçekleri göz alıcı renklerde, sebzeleri parlak ve taptaze... Kayıplarını güle eğlene toplayıp yediğimiz ağaç geliyor aklıma, hızla dönüyorum. Adeta kaskatı kesilmiş. Çocukken dalları ve meyveleriyle beni saran ağaç mıydı bu? Hele tadı damağımda olan bazlamaları yaptığın tandır; aslında hep mi kasvetliydi duvarları? Şaşıyorum.

Senin o pamuk gibi beyaz ve yumuşak ellerinle özenle ektiğin, suladığın, güzel sözler söylediğin yeşil soğanları ben topluyorum şimdi. Şefkatle ellerinin değdiği toprağı seviyorum, ellerine dokunurcasına. Seni özleyorum, dualar ediyorum, ağlıyorum. Dün bu saatlerde nefes aldığını biliyorum. Kalbim bedenime yük oluyor.

Saatler önce morgda olduğumu anımsıyorum; her zamanki allığıyla yanakların, dağınık saçların, bembeyaz vücudun... Her an sedyeden kalkacaksın diye bekledim, olur da göz kapakların titrer diye izledim. Ne ben seni olanca gücümle sarstım ne de sen o sedyeden kalkıp bana sarıldın. Yetmedi. Seni o soğuk bozkırın kara toprağında yalnız başına bıraktım da evine sensiz girme cüretinde bulundum. Orada saatlerce, günlerce, haftalarca beklesem hisseder miydin beni? Bilmiyorum. Sahi, neredesin sen? Hangimiz gerçek? Neresi doğru? Yanlış ne demek?.. Ne ileri gidebiliyor ne geri dönebiliyorum. Koca bir bilmecede yaşıyorum.

Bahçeyi, evi, dünyayı -belki de beni- güzel yapan; sen, senin güler yüzün ve neşenmiş. Kıymetini ben bilemedim kara toprak bilsin bundan böyle. İçimden yükselen vaveyla, ellerimde ölü soğanlar: elveda.

Elif Burcu Özkan

Şiir

Kumdan Kaleler

Kumdan kaleler dizili
Kendi saraylarının içinde
Kurumlanıyor taçlılar

Muhafızları boy boy
İpek perdeleri yüz görümlüğü
Acıları sarılmış naftalinli örtülere
Veresiye mutlulukları vitrin süsü

Yarım kalmış amelleri taht kuruyor
Çocuklarının yüceltilmiş omzunda

Vicdanları gece dönüyor yastıkta
Uykuyla uyanıklık arasında

Çalımları cehaletlerinin kefareti
Servetin çürüten darp izleri

Ayaklarında salladıkları hayal
Rüyalarında tek uyanan

Kuluçkaya yatan yarınlar sus pus

Aynı gözyaşları akıyor kollarına
Eşit kazıldı topraktan yataklar

Üst üste cansız bedenler
Aynı yöne bakıyor çukurda

YAŞAR KEMAL

Film İnceleme

Handan Kılıç

YILANI
ÖLDÜRSELER
Yöneten: TÜRKAN ŞORAY

Yaşar Kemal'in "Uyarlamalarım içinde en sevdiğim" dediği, senaryo ekibine katkı sunduğu Yılanı Öldürseler filmi inceleme konumuz. Bilinç akışı tekniği ile yazılmış kitaptaki o şiir gibi üslup bire bir kullanılarak çekilen film son derece başarılı yapımlardan. Daha on altı yaşında ilk şiirleri basılan Yaşar Kemal çocuk yaşta aşıklarla atışabilen yetenektedir. Bölgede köy köy dolaşıp ağıtları toplar, halk şiirleri yazar, sonradan bunları derler. Namı duyulur. Ancak neredeyse ülkesi için çırpınan her aydın kişi gibi hainlikle suçlanır ve 1950 yılında siyasi suçlu olarak Kozan cezaevine girer. Bir yıl tutuklu kalır. Orada tanıştığı bir çocuğun hikayesidir aslında Yılanı öldürseler. Önce Cumhuriyet Gazetesinde tefrika edilir. Aynı yıl, 1976'da kitap olarak basılır. 1981 yılında, Yaşar Kemal'in doğup büyüdüğü Osmaniye'nin Hemite köyünde çekilen film 1982 yılında gösterime girer. Daha sonra aynı eser, Fransa'da bir tiyatro oyunu olarak da oynanır. Film, Hasan'ın köyde yer alan tarihi mozaiklerin üzerinde oynadığı sahne ile başlar. Kadim medeniyetlerin beşiği olan bölgede bir küçük yüreğin aşk, çevre baskısı, anne şefkati arasında sıkışmasını izleriz. Sonunda dünyalar güzeli diye anılan annesi, Abbas'ın karasevdalısı, Halil Ağa'nın karısı Esmeye töre cinayetine kurban gider. Dağlara çekilmiş bir ermiş olan Dursun Dayı, bu kötülüğü önlemek için gayret gösterir ama yetmez. Cehaletin kol gezdiği yerde, töre deyince aklını kullanma yetisini kaybeden insanlar, küçücük bir çocuğu safsatalarla annesine karşı doldurur. Film boyunca seven, sevilen, ayrı düşen, ağa, çocuk, ana, yaşlı, evlat, kardeş, gizli aşık, yiğit, katil demeden "İnsan"ın ziyan oluşunun öyküsü anlatılır. Hikaye bu toprakların yaralarındandır, içimizi yakar. Son sahnede "Ben öldürmedim" diye feryat eden çocuğun, tetiği çeken olsa da öldüren olmadığını bilir, hisseder, cahilliğe karşı mücadele etmek gerektiğine bir kez daha inanırız.

Bugün töre cinayetlerinin bir başka formu olan kadın katlinin eğitimli insanlar tarafından da işlendiği bilinen bir gerçektir. Bu bize cahilliğin amiyane tabirle mürekkep yalayınca geçmeyen bir zihniyet sorunu olduğunu gösterir.

Zira, irfan sahibi, gönül insanı, köylülerin saygı da duyduğu ak sakallı Dursun Dayı, bir cana kıymanın kötülüğünü anlatsa da dinlemeyen bu zihniyetin alaylı ya da mektepli olması sonucu değiştirmez. Ama bilge kişi hemen vazgeçmez. Esmen'in ailesinin dağın ardında nüfuzlu insanlar olduğundan, kardeşlerinin kanını yerde bırakmayacaklarından dem vurur. Töre diye gelip bütün köyde kan dökceklerini söyleyerek onların anlayışı üzerinden ikna etmeye çalışır. Bu sefer, kendileri için içinden sıyrılma planı yaparak Esmen'in on bir yaşındaki biricik oğluna musallat olurlar. Çünkü insan görünümlü kan emiciler için o kan mutlaka dökülmelidir.

Film boyunca kötülüğün yaşı olmadığını, çocuklardan yaşlılara, kadınlardan erkeklere herkesin kan dökülmesi için gayret gösterdiğini görürüz. Zaten gözleri önünde babası öldürülmüş, annesi kaçırılmış, sonra onu kaçıranın ölüsü köy meydanına atılırken annesi hem fiziksel hem sözlü şiddete maruz kalmış küçücük bir oğlan üzerinde, babasının ruhu yılan suretinde hortladı diyerek ağır psikolojik baskı kurulmasıyla çileden çıkarız. Annesi, "Ölüler hortlamaz" diye anlatsa da Dursun Dayı, annenin güzelliğini kıskanıyor bütün kadınlar, erkekler, onun için böyle yalanlar uyduruyorlar dese de köylünün baskısına ek babaannesinin sık sık şefkat perdesi altında damla damla zehirlemesiyle Hasan ruhunun öldüğünü anlayamaz. "Kadersiz oğlumun muratsız yavrusu, babanın kanlısı annendir" der durur babaanne. Amcalar Kozan'dan ağaların giydiği takım elbise, ayakkabı ve kasket getirirler ki çocuk bir an önce role girsin, kendini sorumlu hissetsin. Büyük dedenin tüfeği verilerek onurlandırılır ki, boyundan büyük işler yapacağına, emanete sahip çıkacağına inansın. Bol bol atış talimi yapsın, fişek desteği sağlasınlar ki, hedefi kaçırmamasın. Artık koca bir delikanlı olduğuna, namusuna sahip çıkması gerektiğine kolayca ikna olsun. Adım adım bir yok ediciye dönüşen çocuğun hikayesidir, Yılanı öldürseler. Öyle bir baskı vardır ki üzerinde seyrederken yine iyi dayandı diyoruz. O ana kuzusu önce karınca yuvalarını bozmaya, hayvanlara zarar vermeye, kuş yuvalarını yerlere atıp başlarını koparmaya başlar, sonra da köyde yangınlar çıkartmaya kadar işi vardırır. Film boyunca çocuğa kızmak yerine onu bu hale, bile isteye getiren insanların vicdansızlığına, kötülüğüne, benim yoksa kimsenin olmasın zihniyetini canlı tutan cahillik ve kalpsizliğine karşı biliniyoruz.

Aslında her şey ilk düğmenin yanlış iliklenmesi ile başlıyor. Anavarza'nın yiğitlerinden Abbas, güzeller güzeli Esmen'e sevdalanıyor. Esmen de aşkına karşılık veriyor ancak böyle güzel bir kızın daha iyilerine, ağalara layık olduğunu düşünen ailesi üç kez istemeye gelen genç adamı reddediyor. Ağa da kızın Abbas'ı sevdiğini bildiği halde, her iyilik ve güzellik kendi hakkıymış gibi davranarak Abbas'ı bir şekilde hapse yollayıp kızı zorla alıyor. Defalarca ağanın elinden kaçan, yemeden içmeden kesilen Esmen'in dünyası, çocuğu olunca değişiyor. Her daim Abbas'ı sevse de yüreği, evini ev bellediğinden cezası bitip on bir yıl sonra mapusluktan dönen aşığının "Benimle uzaklara gel" çağrısına, bağrına taş basarak "Evladım var, hem bizi yaşatmazlar, beni gerçekten seviyorsan unut ve buralardan git" diye karşılık veriyor.

Dağda karanlık harabelerin arasında yıllar sonra buluşup sarıldıkları sahne çok etkileyici. Üzerlerine gün ışığı düşen, aşık iki bedenin tek vücut olduğu o kısacık an, film boyunca, bir türlü aşılamadığından zorluk metaforunun taşıyıcısı olan dağdaki en aydınlık, hayat dolu, ölümün, ağdın kol gezdiği filmde en umut veren sahne.

Adeta her derdin dermanı aşk dedirtiyor. Buz gibi olmuş bir kadının hayata karıştığını, kalbinin sevdiğinin ateşiyle çözüldüğü o anı, derin bir hasretle beklediğini anlıyoruz. Onca yıl, sevdası uğruna hapse düşmüş adamın hala unutmadığı bir kadın olmanın verdiği güç de cabası. Her gün fiziken yanında olduğu kocasının yüzüne bakmayan kadının da kalbi orada, daracık koğuşa hapsolmuş Abbas'ın kalbinde. Yine de töreyi bildiğinden, kalbiyle değil aklıyla hareket ederek sevdiğine zarar gelmesin isteyen kadın, olacakların önüne geçemiyor.

Bölge insanının dediği dedik, çaldığı düdük hali, sevemediği kocasında olduğu kadar aşık olduğu adamda, bütün köy halkında, hatta kocası öldükten sonra işlerin başına geçen, okuma yazma bilen, kimseye muhtaç olmamak için çalışan bahtsız kadının oğlunda da var. Çünkü eril dil bunu gerektiriyor. Erkeklere "Ya benimsin, ya toprağın!" şiddetini dayatan anlayış hakim. Ne yazık ki, hala analar bu zihniyete çanak tutarak onu istemeyen kadından vazgeçen oğullarını boşandıktan sonra bile şiddete yönlendiriyor. Bundan yetmiş yıl önce yaşanmış bir cinayet türünün hala, hem de alan genişleterek yayılması ürkütücü olduğundan o günleri ve insan kumaşının dokunuşunu anlamak önemli.

Film Yaşar Kemal'in en iyi yaptığı şeyi, Çukurova, daha geniş ifade edersek orta doğu insanının halini, cehaletin sürüklediği felaketleri çok güzel gösteriyor.

Sonunda herkesin kaybettiği, toprağın kadın, erkek, çocuk demeden yuttuğu bölgeyi terk edesiniz geliyor. Zira Yaşar Kemal de öyle yapıyor, cezaevinden çıkar çıkmaz İstanbul'a gidiyor. Her türlü işi yaparak ayakta kalmaya çalışıyor. Yazı ile hayatını kazanması zaman alıyor. Yine de büyük yetenek doğru insanlara rastlamanın güzelliğini yaşayarak bereketli bir ömürde verimli bir yazın serüveni geçiriyor. Tabi İstanbul'a gelmek yeni çevre ve bakış açısı kazanma şansı verse de ömrünün sonuna kadar toprağında hakim zihniyetle mücadele ediyor.

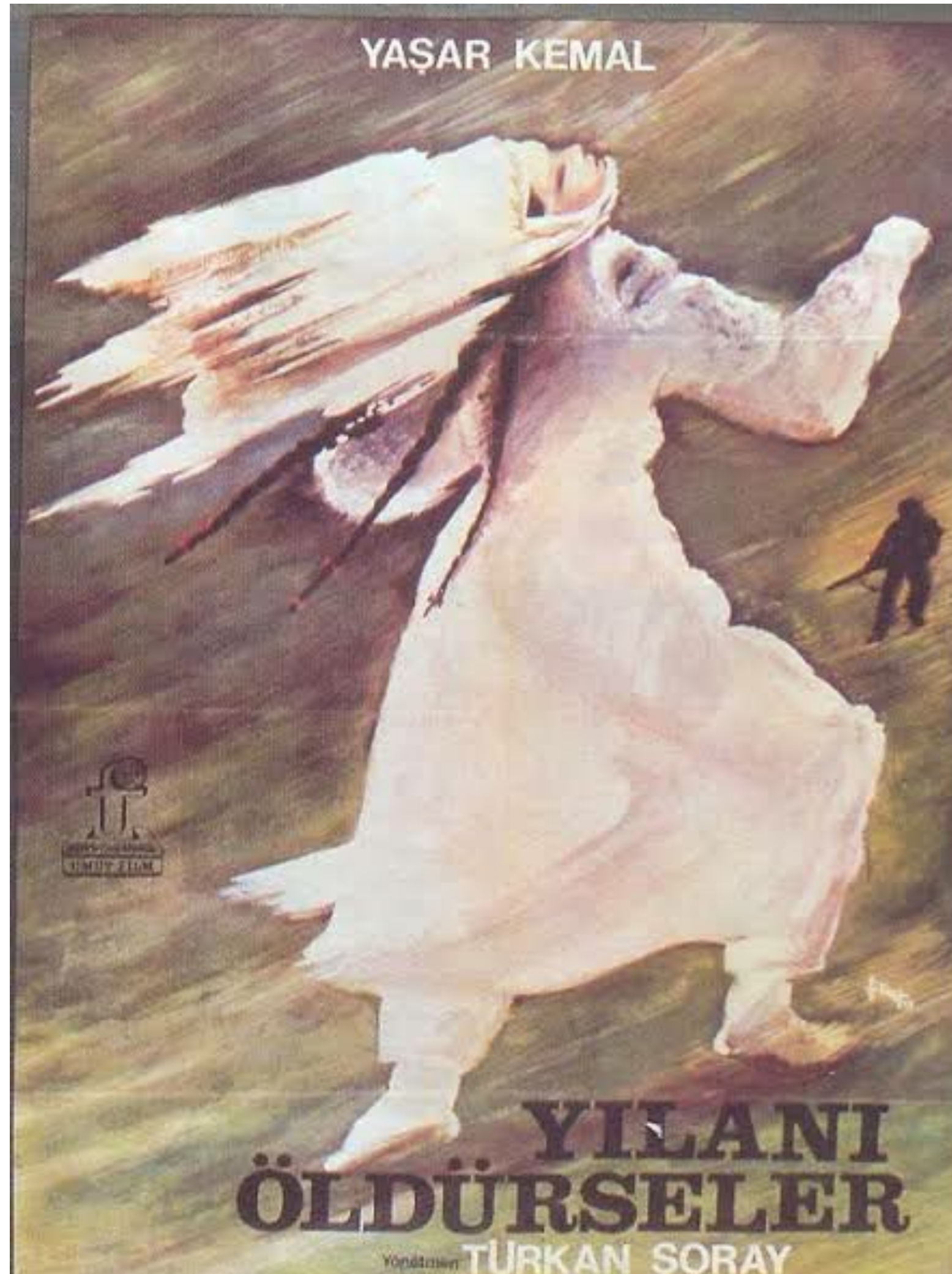
Yılanlar, yılan gibi insanlar bitmiyor bu vicdanen zayıf, dedikodusu, batıl inancı çok, zulme ses çıkarmayan, bana dokunmayan yılan bin yaşasın bereketi çekilmiş topraklarda. Eğitimle cehalet yenilemiyor. Kendi içinde bütünlüğü yakalayamayan eril güç, korktuğu dişil yanını örtmek için dışardaki kadına şiddet gösteriyor. "Bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir" diyerek cinayetin büyüklüğünü anlatan bir dine mensup olduğunu iddia edip tam tersi bir zihniyetle yaşam sürüyor. Adet, töre adı altında analar çocuklarını, kadınlar erkeklerini, erkekler birbirini doldurup toplumsal baskıyla yok edici arketipini görünür kılarak büyük yıkımlara sebep oluyor. Bu zihniyet sosyolojik düzeyde hiçbir şekilde gelişme gösteremediği için kabile topluluğundan gerçek bir hukuk devleti formuna geçilemiyor.

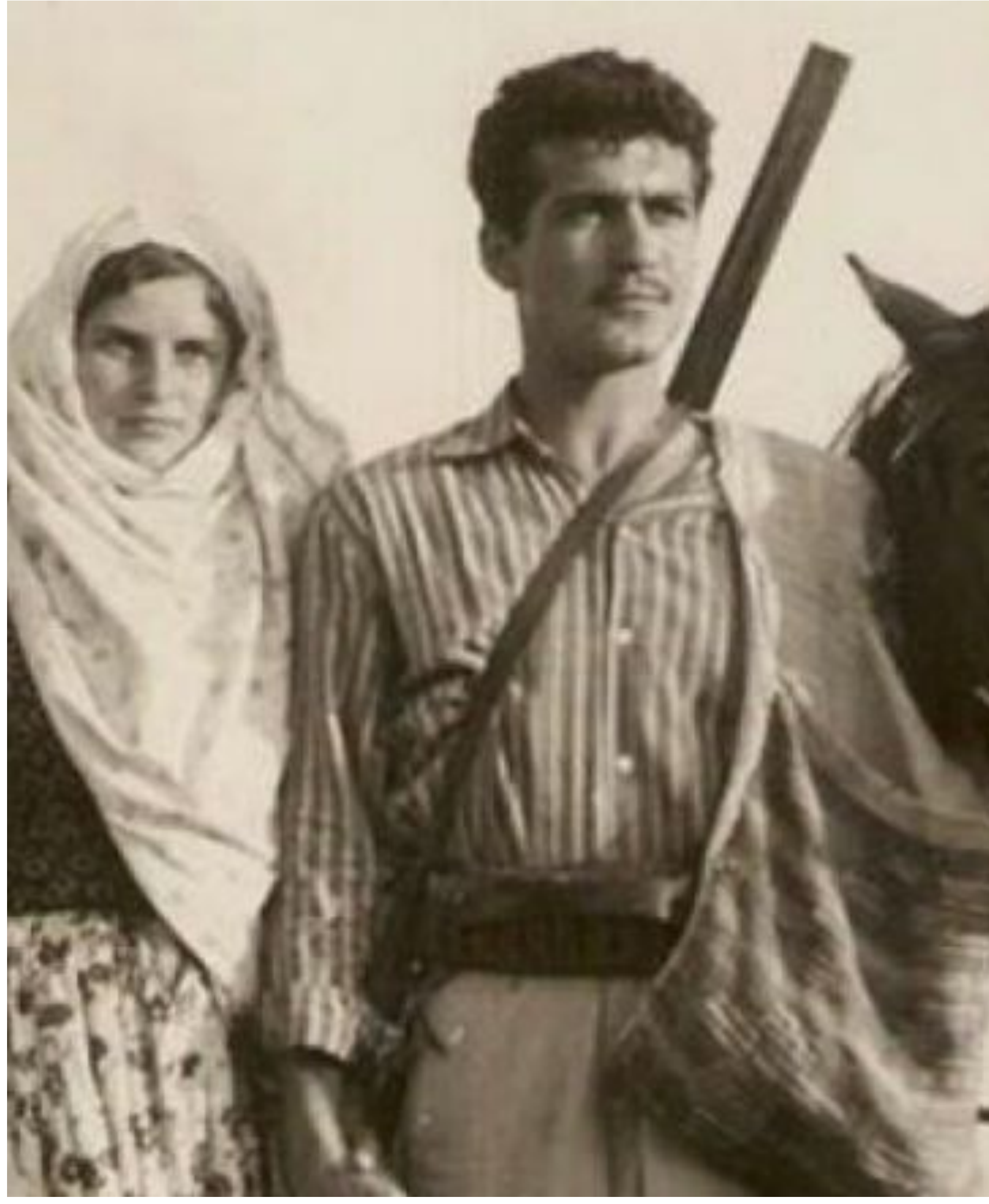
Yeterli kanunlar, düzenlemeler olsa da genele yayılmış zihniyetin uygulamadaki zafiyetleri, aflar, indirimler derken eril gücün kolayca suç işlemesine zemin hazırlanıyor. Aslında insan öldürme hususunda son derece ağır cezalar olan mevzuatımıza, filmin çekildiği dönemde olmayan, yakın zamanda Çocuk Koruma Kanunu ile getirilen bir tanım vardır: "Suça sürüklenen çocuk" Yani, kanunların suç olarak belirlediği bir fiili işlese de yaş ve sonuçlarını anlama kapasitesine göre değerlendirilen, yaşı küçük birey, suçun faili görünse de mağduru kabul edilir. İşte bu filmde "Azmettiren" lerin ana kuzusundan katil çıkarışını izliyoruz diyebiliriz. Hasan hem kelime anlamı hem de hukuki tabirle tam bir suça sürüklenen çocuk ve annesinin kanı ellerine bulaşıyor.

Maalesef bu ülkede kadınlar hala en yakınlarınca katlediliyor. Şiddetle mücadelenin yolları epey engebeli bu topraklarda. Bu film bize cehaletle mücadele etmemiz gerektiğini hatırlatırken kalbi sevmek boyutuyla işlevsel hale getirip dağlar aşacak güç verenin aşk olduğunu haykırıyor. Öyle bir aşk ki, bütün varlığı saran, sarmalayan bir sonsuz sevgi. Dağı, ormanı, yeşili, denizi, hayvanı, çiçeği ile her şeyi sevip bütün olmanın idraki ile insan olma mertebesine çıkılabileceğini hatırlatıyor. Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmıyor.

Son bir hatırlatma; Yönetmeni Türkan Şoray olan filmin müziklerini Zülfü Livaneli yapmış. Yürek dağılayan o ezgi, "Gözlerin" Türkan Şoray'ın canlandırdığı Esmen'in gün yüzü görmemiş bahtı, aşktan uzağa düşmüş bakışlarından işliyor içimize. Ve şarkı şöyle sesleniyor seven kalplere ...

"Düşlerin parlayıp söndüğü yerde
Buluşmak seninle bir akşam üstü
Umarsız şarkılar, dudağında bir yarım ezgi
Sığınmak gözlerine, sığınmak bir akşamüstü
Gözlerin bir çığlık, bir yaralı haykırış
Gözlerin bu gece çok uzaktan geçen bir gemi"
Bir orman bir gece kar altındayken
Çocuksu, uçarı koşmak seninle
Elini avcumda bulup yitirmek
Sığınmak ellerine bir gece vakti
Ellerin bir martı, telaşlı ve ürkek
Ellerin fırtınada çırpınan bir beyaz yelken
Bir kenti böylece bırakıp gitmek
İçinde bin kaygı, bin bir soruyla
Bitmeyen bir şarkı, dudağında bir yarım ezgi
Sığınmak şarkılara sığınmak bir ömür boyu
Gözlerin bir çığlık, bir yaralı haykırış
Gözlerin bu gece çok uzaktan geçen bir gemi
Ellerin bir martı, telaşlı ve ürkek
Ellerin fırtınada çırpınan bir beyaz yelken"

Beyaz Mendil | 1955

Beyaz Mendil – 1955 / Lutfü Akad
Film sinemaya aktarılan ilk Yaşar Kemal eseridir. Aynı zamanda Fikret Hakan'ın geniş çevrelerce tanınmasını sağlamıştır.

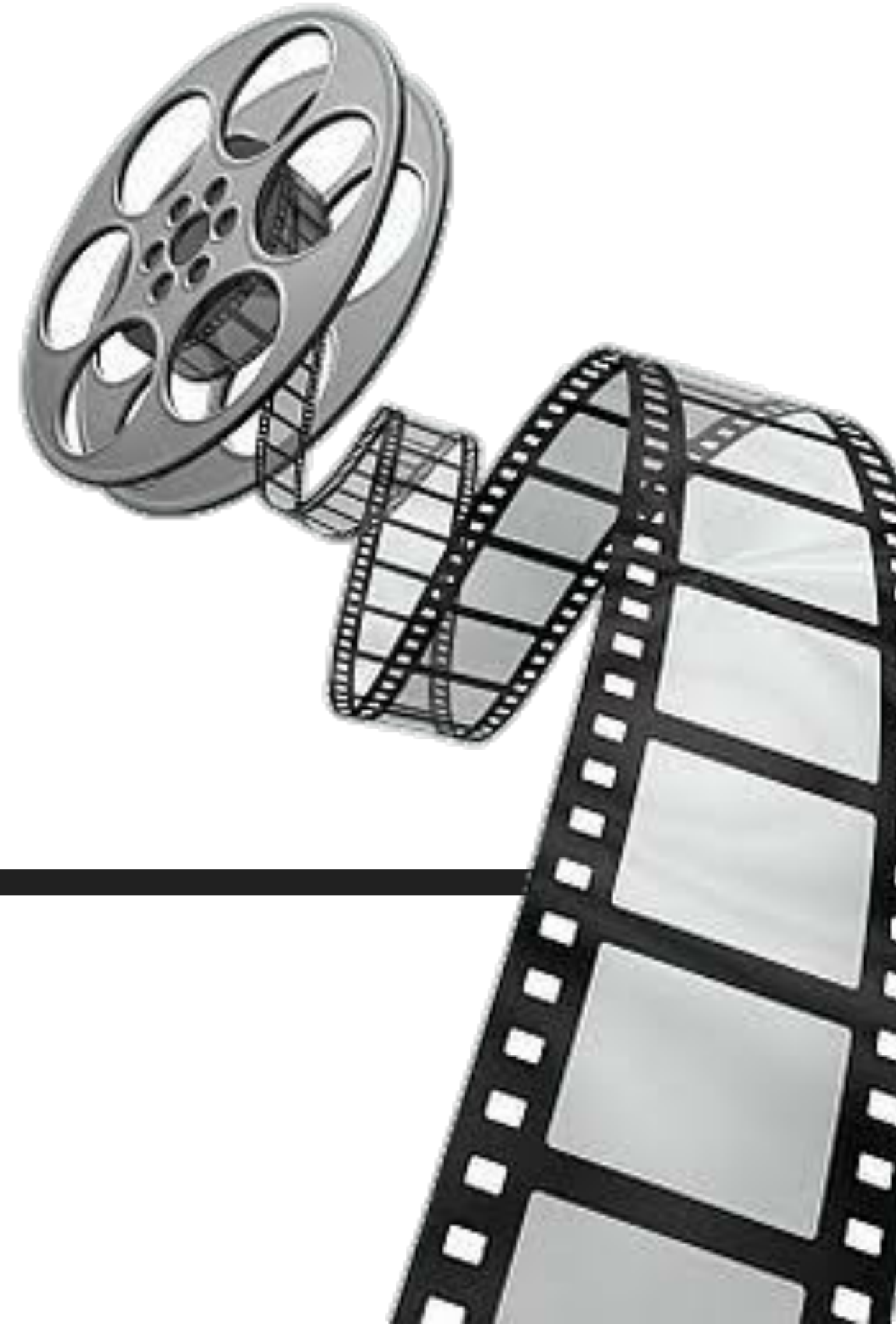

Karaca Oğlan'ın Kara Sevdası – 1959

**Karaca Oğlan'ın Kara Sevdası – 1959 /
Atıf Yılmaz**

**Yaşar Kemal'in Cumhuriyet Gazetesi'nde
yayımlanan resimli romanından perdeye
uyarlanmıştır. Filmin müzik düzenlemesi
Ruhi Su'ya aittir.**

Menekşe Koyu – 1990 / Barbro Karabuda

Menekşe Koyu – 1990 / Barbro Karabuda
İsveçli kadın yönetmen Barbro Karabuda'nın yönettiği film, başarılı oyuncu kadrosu ile göz dolduruyordu.

Gönül Malat

SARI SICAK / YAŞAR KEMAL

SARI SICAK'TAN YOLA ÇIKARAK YAŞAR KEMAL'İN KADIN KARAKTERLERİNE BÜYÜTEÇLE BAKMAK

“Bizim kadınlarımız bütün kötü durumlarına karşın daha başkaldırııcıdır.”

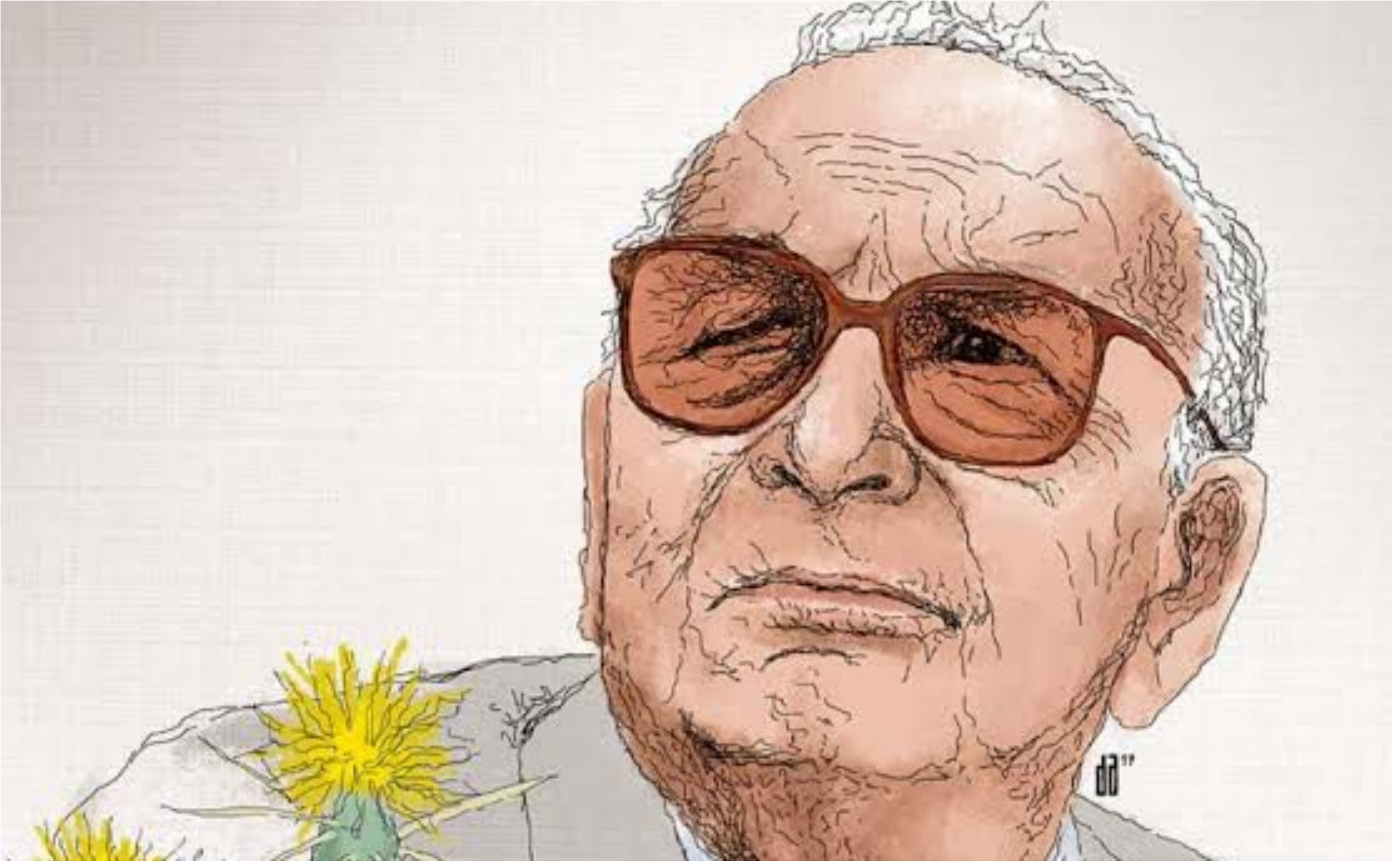
Cumhuriyet dönemi yazarlarına, kadın karakterleri üzerinden kabaca bakarsak, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Peyami Safa'yı öncelikle irdelemek ve örnek vermek gerek yazıda söylemek istediklerimi anlatabilmem için. İdeolojik olarak farklı konumlarda bulunan bu iki yazar, kadın imgesini sürekli iki klişe tipte kaleme alırlar. Birincisi masum, namuslu ve erkek egemenliğine itaat eden kadın karakterler, ikincisi ise batılılaşmanın etkisi ile yozlaşan, “Kötü yola” düşen ya da otoriteye başkaldıran şeytani kadınlar olarak. Orhan Kemal, Fakir Baykurt ve Yaşar Kemal ile birlikte edebiyatımızda ruh çözümlerinin ötesine geçilerek, sorunların diyalektik olarak analizlerine başlanmıştır artık. Özgürleşme çabasında olan kadın sınıfsal bir bakış açısıyla ele alınır, gerçekçi karakterlerle edebi eserlerde yerini alır. Bunun başarılması bahsi geçen yazarların tutarlı, bilimsel ve toplumcu bir dünya görüşüne sahip olmalarına bağlıdır. Yaşar Kemal'in romanlarında ayrıca “Köylü kadın” imgesi hayatımıza girer. Bu kadınların karşılaştığı sorunları, toplumsal ve iktisadi problemleri ele alarak oluşturulmuş kadın imgeleriyle buluşuruz yazarın metinlerinde. Kadın, ağalara ve toplumsal düzene karşı mücadelede erkeklerle eşit hatta daha ileriden mücadeleye katılmaktadır. Yer Demir Gök Bakır'da örneğin, köylüleri köyden çıkarmak isteyen ağaya karşı kadınlar tepki göstermiş, bunun üzerine Adil Ağa kadınlardan korktuğu için köye girememiştir. Bu şekilde, Yaşar Kemal'in birçok romanında kadınların toplumsal patlamaları başlattığına, ağaların kadınlardan korktuğu için temkinli davrandığına tanık oluruz. Yaşar Kemal ve Fakir Baykurt sayesinde ki, nihayet köy edebiyatımızda kadın etkin, çalışan, düşünen, yaşayan bir karakterdir ve en önemlisi de insandır.

Edebiyatın birçok türünde eser veren yazar Yaşar Kemal hep romancı kimliğini daha ön planda tutmuştur. Yapıtları Cumhuriyet tarihi boyunca ülkenin toplumsal gerçekliğine ilişkin birçok sosyal olguyu da içinde barındırır. Çukurova'dan(Kilikya), İstanbul'a uzanan bir roman coğrafyasında; ağalıktan (feodal yapı diye okumalı) sosyal eşkıyalığa, mübadeleye, yoksulluğa, çevre duyarlılığı ile kırsal yaşama (ırgatlık), efsanelere, Anadolu'nun bazı mitolojik kültlerine ve savaşların toplumsal–kişisel etkilerine kadar birçok konu yer bulur metinlerinde. Özellikle insani ve çevre duyarlılığı Yaşar Kemal'e edebiyat dünyasında kalıcılık sağlamıştır diye düşünürüm hep. 1950'li yıllarda başlayan üretim ilişkilerine odaklı toplumun değişim sürecinde yaşananlar kuşkusuz edebiyata da yansımış yazar bu değişimin sosyolojik dokusunu yapıtlarında hem de birçok yönüyle detaylı bir şekilde işlemiştir. Sosyolojik olarak bu inceden inceye okuma-gözlem şekli, yazarın evrensel insan gerçekliğine ulaşmış bir sanatçı olduğunun en büyük kanıtıdır. Bu durum ayrıca kadın karakterlerinin ana karakter olarak roman ve öykülerinde yer almasını da sağlamıştır. Yazarın bütün romanlarında kadınlar saygın karakterlerdir. Yani aşkı, acıyı, emeği, direnci kadın karakterleri ile odağa aldığı metinler kaleme alır hep Yaşar Kemal.

Anadolu coğrafyasında geçen savaşlarda, en keskin biçimde kadınların etkilendiğini okuruz hep eserlerinde. Erkek egemen kültür de, toplumsal cinsiyet sorunlarını sürekli kadınlar üzerinden ifade eder. “Her şeye rağmen kadınlar Anadolu'da erkeklere bakarak daha özgürmüş gibime geliyor. Bu özgürlüğünden dolayı da başkaldıran insanı temel olarak aldım” diyen usta yazarın bu sözlerine bir eserinden örnek verelim; “Binboğalar Efsanesi'n de yıllarca köylüye zulmeden Sabit Ağa'yı kadınlar taşıyarak öldürür.” Yaşar Kemal eserlerinde yaşlı kadınları da ayrı bir motif olarak bilge analar gibi ele alır. İnatçı, dürüst, ermiş kişilikleriyle onları öne çıkarır. Bu kadınlara örnek olarak “İnce Memed'de Hürü Ana, Kamer Ana ve Anacık Sultan'ı, Dağın Öte Yüzü üçlemesinde Meryemce, Bir Ada Hikayesi dörtlemesinde ise Melek Hatun ve Lena Ana 'güçlü' yaşlı kadın motiflerinin birer örneğidir. Hürü Ana'nın sıcaklığı, dostluğu, korku tanımazlığı, Meryemce'nin yenilmez inadı, gücü ve direncini okuruz bu romanların satırlarında. “Yaşar Kemal, metinlerinde kadınlara ilişkin çok çeşitli sorunlara da yer vermiştir. Müthiş edebiyat birikimi, bilgisi ve sosyalist dünya görüşü ile birlikte Yaşar Kemal romanlarında aynı zamanda geleceğe de ışık tutmuş bir halk ozanıdır,” der söyleşinde Sennur Sezer. “Anadolu; toplumsal hareketlerin, isyanın, acının yüzyıllardır devam ettiği topraklar olmasına rağmen romanlarımız açısından tüm bunların 'Kadın Yüzü'nün anlatımı konusunda iyi bir yerde değildir. Pek anlatılmamıştır yani. Yaşar Kemal ise bu durumu tersine çevirerek kadın gerçeğini gözler önüne sermiştir. Eserlerinde kadın imgesi, umudu, emeği de simgelemiştir aynı zamanda,” diyerek söyleşisini bitirir.

Belirtmeliyim ki edebiyatta yoksulluğu yazmak tuzaklarla dolu bir yoldur. Bu tuzakların en berbat hatta rezil olanı ve bilineni de kadın karakterlerin kötü yola düşmesidir. Yoksulluğu olanca yakıcılığıyla anlatan çok sevdiğim Sabahattin Ali bile Kuyucaklı Yusuf'ta örneğin, bu tuzağa düşen yazarlardandır. Yoksulluğu yazıp bu bataklığa düşmeyen kalemlerin sayısı iki elin parmaklarını geçmez. Söylemeliyim ki Latife Tekin ve Yaşar Kemal yoksulluğu dilin zenginliğini de kullanarak uçurumun dibine kadar anlatıp bu pisliğe bulaşmadan metni sonuna getiren nadir iki yazarlardandır. Kadının toplumdaki yerini, ona hakkıyla teslim ederek hem de.

Dünya ve Çağdaş Türk Edebiyatı'nın önemli yazarları arasında olan Yaşar Kemal'in, yirmi iki öyküsünden oluşan Sarı Sıcak kitabı bizleri yoksulluğun sokaklarında sancılı ve bir o kadar da dayanışmacı şekilde dolaştırır. Öykülerde ya ıslak yatakta yatarken donarsınız ya gıdıl gıdıl rahvan giden bir sıpanın üstünde kuş tüyü bir yastığa oturursunuz ya da sarı bir sıcakta ırgat olarak yanıp kavrulursunuz.

Sarı sıcak ilk yayınlandığı yıl olan 1952’de içinde yalnızca dokuz öykü yer alır. “Sarı Sıcak, Bebek, Yatak, Dükkâncı, Süpürge, Keçi, Sinek, Hançer, Memetle Memet.” 1959’da yapılan ikinci baskıda “Memetle Memet” öyküsü çıkarılır ve yerine “Beyaz Pantolon” öyküsü alınır. Sonraki baskılarında neredeyse ayrı bir kitap bütünlüğü oluşturacak kadar öykü eklenir. “Halis Serkisof, Yeşil Kertenkele, Bana Bak Kardeş, Yolda, Kalemler, Turnalar, Avcı, Ekin, Şahan Ahmet, Kavun Karpuz, Pis Hikâye.” 1975 yılında Cem Yayınevi’nde Bütün Hikâyeler başlığıyla basılan 5. baskıda da “Hırsız” ve “Ağır Akan Su” öyküleri eklenecektir. 1981’de Karacan Yayınları arasında 6. Baskı olarak tekrar Sarı Sıcak adıyla yayınlandığında yirmi iki öykülük bir toplam oluşmuştur.

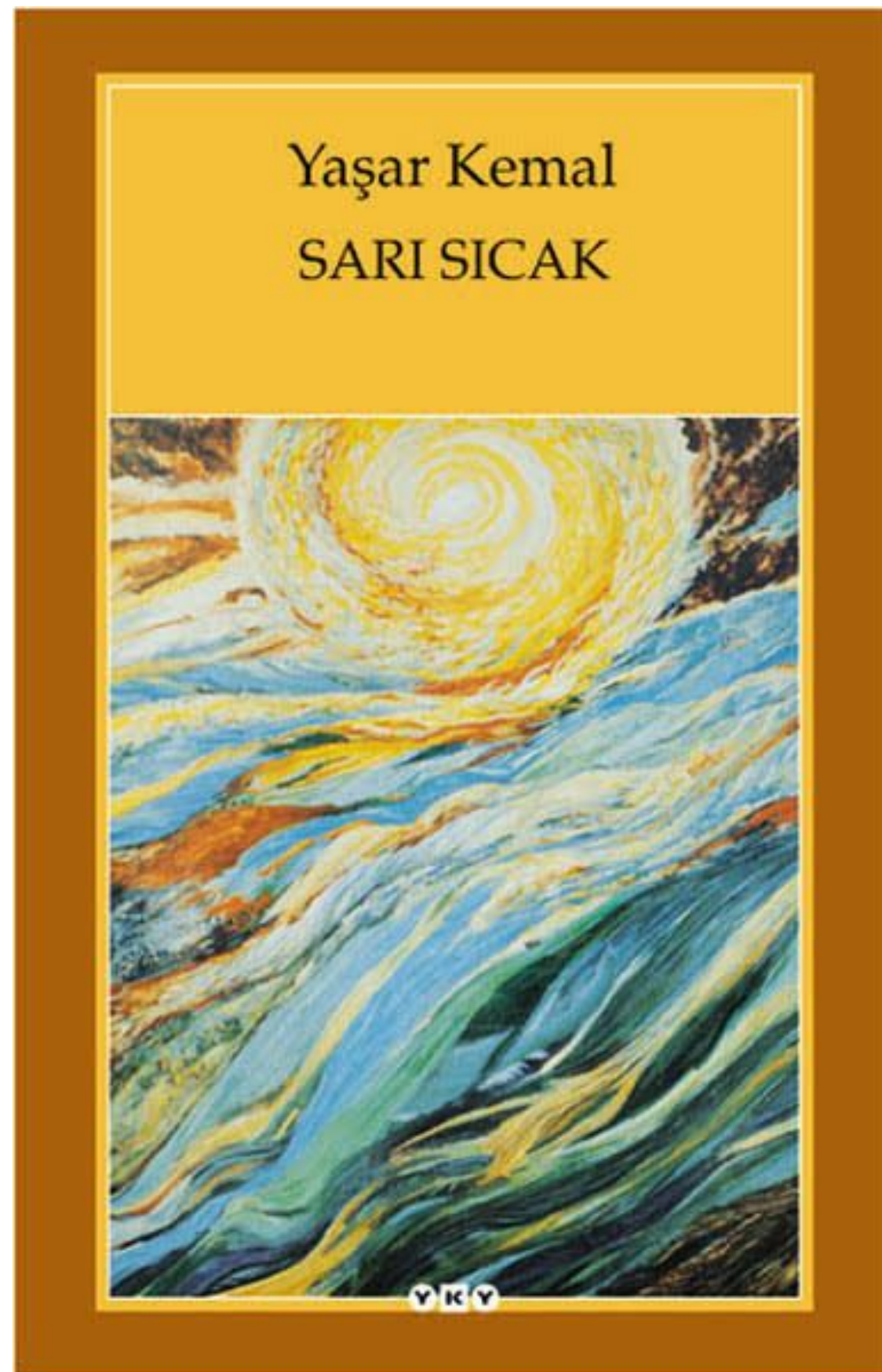
İnceleme için yazarın ilk öykülerinden diyebileceğimiz “Bebek” öyküsünü mercek altına almak isterim. Öykü her ne kadar yeni doğmuş bebeğiyle kala kalan İsmail’i anlatsa da metnin etkileyici karakterleri aslında kadınlardır. Hem tarlada çalışmak zorunda kalan, hem de çocuk bakacak olan umarsız kadınlar. İsmail’in karısı Zala, evde kendi kendine doğum yapıp, bebeğinin göbek kordonunu kendi kesmek zorunda kalmış bir kadındır. Eşini (plasenta) çıkarmayı beceremez ve bu nedenle de ölür. Annesi ölen bebeğe bakılmalı ve en önemlisi emzirilmelidir. İsmail yakıcı sarı sıcakta köyün kadınlarını tek tek dolaşır. Kendi emzikli çocuğunu çalışmak için evde bırakmak zorunda kalan Hürü kadın, toprağın üzerine boşa sağacağı sütüyle İsmail’in bebeğini bir defalık emzirir. Halbuki evde kendi çocuğu aç açıktır. Topal Emine’ye gidilir ama Topal’ın sütünün zehirli olduğuna inanılır çünkü kendi çocukları hiç yaşamamıştır. Cennet Ana’yla birlikte İsmail, bebeği kapı kapı dolaştırırlar. Yoksulluğun, ırgatlığın gözü çıksın bütün kadınlar çalışmaktadır. Hiç kimse yeterince yardım edemez böylece bebeğini kucaklayıp kavurucu sıcakta yollara düşer İsmail.

Yaşar Kemal “Bebek” adlı bu öyküsünde; bir kadın karakteri yani Zala’yı ölmüş olmasına rağmen, protagonist olarak kurgulamıştır. Zala çalışkandır. Merttir. Güçlüdür. Feodal yapıya meydan okur. En önemlisi Ağa’ya karşı sınıf mücadelesi vermektedir. Doğum yapmıştır çünkü Kybele gibi bereketlidir. Bununla birlikte Zala, yalnızca ve yalnızca kadın olduğu için ölmüştür. Bu öyküde yer alan tüm kadınların yaşadığı problemler yalnızca kadın oldukları için ortaya çıkan problemlerdir. Hürü emzikli bir annedir. Bebeğini, aç biilaç evde bırakıp çalışmak, ırgatlık yapmak zorundadır. Sütü bebeğine veremediğinden memeleri dolup sancımaya başlar. İçi yana yana, sütünü çaresizlikten toprağa sağlar. Ayrıca sütü toprağa sağlamazsa ve memelerinde bekletirse, kanallarda katlaşıp (mastit) sancır ve anneyi de hasta eder. Bunu bildiği için mecburen boşa sağlamak zorunda kalır.

Topal Emine'nin derdi daha acıdır. Şimdiye kadar doğurduğu neredeyse bir düzine çocuk daha bir aylık olmadan ölmüştür. Sütünün zehirli olduğu dolayısıyla bebeklerini öldürdüğü söylentisi dolanır durur. O yüzden biraz esereklidir O da. Eserekliliği ise yine yalnızca kadın olmasıyla, zehirli sütünden ölmüş bir düzine bebekle alakalıdır. Kör Karı ise çocuk yangınıdır. Belli ki gençliğinde evlatlarını yitirmiştir. O yüzden Hürü ve Zala'nın bebelerine bir süre bakar ve içli ninniler söyler. O ninni söylerken bebeler hiç vızıldamazlar.

Belirtmeden geçmeyelim Zala'nın kocası İsmail de O'nun kıymetini bilen, onu seven, fedakar ve çalışkan bir adamdır. Yazarın Hürü kadını ve süt dolu sancılı memelerini anlatışı ise çokça alkışı hak eden bir ustalıktır. Kısaca Yaşar Kemal'in poetikasında odak kadına aittir.

Demem o ki; Yaşar Kemal'in kadın karakterleri adeta birer Kybele (Ana tanrıça, bereket tanrıçası bir nevi Toprak Ana) gibidirler. Ya Amazon kadınları gibi Yeşilirmak'tan baltalarını bilerler, ya Seyhan'ın nazlı akışına dertlerini dökerler ya da yanlarına Haydar Usta'yı da alıp Hızır ile İlyas'ın kavuşmasına yakın, Karatepe'den Çukurova'ya doğru bolluk, bereket, sağlık dilekleriyle birlikte bilgeliklerini savururlar.

Kaynaklar:

1. Aziz Şeker, Amasya Üniversitesi, Yaşar Kemal'in romanlarının sosyolojik dokusunu feminist edebiyat eleştirisi bağlamında değerlendirmek(2019), İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi
2. Aziz Şeker, Yaşar Kemal'in romanlarında ekososyoloji, Dergipark, Türkoloji dergisi
3. Berfin Keskin, Sennur Sezer ile söyleşi, Yaşar Kemal romanlarında kadınlar umudu ve emeği anlatır, Evrensel, 7.Mart. 2018
4. Merve Kaçmaz, Yaşar KEMAL'in romanlarında kadınlar toplumsal patlamaların ateşleyicisi, 2 Mayıs 2015, Evrensel
5. Sarı sıcak gerçekçiliği ve bize kalan karakterleri, Yeni E. Dergisi
6. Sarı Sıcak, Yaşar Kemal
7. Kuyucaklı Yusuf, Sabahattin Ali

Simurg

Mavi Oda
Öykü

Rüyadan uyanmak için doğru bir zaman var mıdır? Sabahın ilk ışıklarıyla yatakta dönerken duvara vurduğu dirseğinin acısıyla uyandı güne. Pencereden sızan güneş bacaklarını ısıtıyordu. Gözlerinin değdiği tavanın ıssızlığı üzerine çökmeden kalkmalıydı. Üzerinde ağırlaşmış yorgandan kurtulmak için savaşıyordu ki gözleri masanın üzerindeki çiçeklere takıldı ve onu elinden tutarak kaldıracaklarını düşündü ve hemen doğruldu.

Çiçeklerle ilgilenemediğini düşünerek rutubet kokan havayı içine çekti. Çiçeklere bakarken siz de çok dayanamazsınız bu şartlarda, diye geçirdi içinden. Yataktan kalkarak ayağını yere koyduğu gibi çekti, güzel bir seçim olmasına rağmen teninde bıraktığı kaşıntı hissi yüzünden gözden çıkaracaktı halısını. İyi para eder, diye düşündü bir an. Paris'te bu dokuda ve bu canlılıkta bir halı...

-Evet, evet iyi para eder. Satmadığım bir bu kaldı.

Zaten bana ait ne kalmıştı ki geriye, diye sordu kendi kendine olduğu yerde dönerek. Ne dans ettiği sahneler, ne de alkışlar... Dans ettiği günleri düşünerek ayağını kaşıyordu sürekli. İşe gitmek için vaktinin çok olduğunu düşünse de geçmişi ile hesaplaşacak kadar çok olmadığını fark ettiğinde demir leğeni yatağının altından çıkardı. Suyu ısıtmak için ocağı yaktı ve soğuk su kovağını leğenin yanına taşıdı. Yılların ağırlığı da bu leğen gibi onu hep dibe çekiyordu. Üzerindekilerden geçmiş günlerden sıyrıldığından daha kolay kurtuldu. Geçmiş insanın yakasına yapıştı mı, kurtaramıyor kendini. Unutmak istesenez de, hatırlamak istesenez de...

Bir kova su ile yetinmek... Odasından büyük banyoları olan evlerini, şatafatlı günlerdeki köpüklü banyolarını hatırladı. İçine sığamadığı o kocaman evlerden bir göz odaya düşmüştü. Bu düşme çocukluğundakilere benzemiyordu; dizlerinden fazlasını acıtmıştı ve eğer uzanan bir el yoksa düşmek çok can yakabilir, diye düşündü. Yüzüne vuran güneşi selamladı ve tekrar kuğu gibi süzülerek ayağa kalktı. Çiçekler ile göz göze geldiğinde içinde bulunduğu ana tutunarak demirden bir soğukluğa adım attı. Şimdiki zaman ile geçmişi arasındaki uçurumdan aşağı düşeceğini sanarak ayağını yere daha sağlam bastı. Boşlukta salınmak daha kolaymış, bedenini bıraksa akıp gidecek ama ruhunu içine kilitletiği kafesi elinden bırakmamak zorunda. Her zaman bu böyledir. Her şeye rağmen devam etmek zorundasınızdır. Kontrolü kaybedemezsiniz.

Yalnızlığın bir sesi var mıdır? Üzerinden akıp giden suların demir leğene çarpmasıyla kendi gerçekliğine döndü. Gölgesinden bile nefret ediyordu. Akan her su damlasıyla kendine dokunduğu yerlerinden ağlıyordu. Dört duvarına, yokluğuna, yokluğa düşüşüne... Terkedilişleri geliyordu aklına. Gösteri bittiğinde insanların dağıldıkları gibi... Tek tek... Bir bir salonu nasıl terk ediyorlarsa hayatından o şekilde çıkıyorlardı. Tenine dokundukça bir çiçek misali boynu büküldü, bacaklarına vuran güneşin onları kurutmasını istiyordu. Onu zirveye götüren bacaklarından şimdi kurtulmak istiyordu.

Nasıl olmuştu?

Bir zamanlar gökyüzünde parlayan bir yıldız iken şimdi okyanusun derinliklerindeki karanlıkta kaybolmuştu. Yükselmek... Hızla çıkılan merdivenler gibi, her bir basamakta daha derin bir tutkuyla eline çarpan buseler... Adına düzenlenen partiler, oluk oluk akan içkiler... Tüklenen bir ruh ve yetenek... O günlerden bugünlere kalkan tren hızla çöküşüne varmıştı. Biraz daha geç kalırsam bu işi de kaybedeceğim diyerek odanın soğukluğuna sarıldıkurulanmak için. Bugünlerde Paris'te hem de benim gibi biri böyle bir işi bir daha nasıl bulur, diye düşünüyordu. İnsan dağın yamacından ne kadar zorluklarla çıkıyorsa aşağıya inişi bir o kadar kolay oluyordu. İnsanlar gibi parası da ondan hızla uzaklaşıyordu. Sıfırı tükettiği günlerde aile yadigârı bir halı ve birkaç tablo ile bu odaya yerleşiyordu. O günleri hatırlamak bile istemiyordu sanki paslı bir makas ile o kısımları kesip atmıştı. Hızlı hızlı dolabına doğru uzandı, kapağını açtı. Dolabından giysilerini seçerek özenle pencere önündeki divana koydu. Saçlarını eski günlerdeki gibi toplamıştı. Bir dansçı edasıyla yerinde dönerek giysilerine uzandı o sırada duvardaki resimlere ve içinde eski günleri hatırlatan dans ederken yapılmış adına imzalı o resme takıldı gözleri. Eskiği hatırlatan her şeyi yok etmeliydi. Onu satmalıydı belki de... Duvara uzandı, tam resme dokunacaktı ki; kurtulmalıyım ondan, dedi.

Kurtulmalıyım...

Kurtul...

Kur, diye sayıklıyordu. O an bir el bileğini kavradı, sarstı onu. Birden gözlerini açtı ve karşısında Picasso vardı.

-Dora sevgilim! Sevgilim, uyan!

Picasso sevgilisini kâbusundan çekip alıyordu. Ona sarıldı. Ne kadar geç kaldın, diyebildi. Sonra da rüyadan uyanmanın doğru zamanının acının en yoğun an olduğunu düşündü çünkü orası rüyanın kâbusa evrildiği ve gerçekliğin bile kendini kaybettiği yer olduğuna artık emindi.

Katışksız aklı, her şeyin üstünde tutardı. İki kere ikinin dört etmesinden gayrısı şiiirdi. Nasıldan ziyade neden sonuca bakardı. Bilginin önü sonu olmaz, kendi anı içerisinde var olur, olanı söyler ve haddinden fazlasını fısıldamazdı. Gezegenlerin kendi yörüngelerinde akıp gitmeleri her şeyin özü, ta kendisiydi. Gülmezdi. Ağlamazdı da. Renkleri yalnız nesnelere ayırt etmek için var sayardı. Babasının ölümünden bir ay sonra yağmur yağdı. Bununla birlikte, ilk kez ağladı. Nitekim babası ıslanmayı hiç sevmezdi.

Güzelleme

Rüyan, pınarlarda buğulanan nur,
Sevgin sırma sırma dökülen şafak.
Senin'çin ekini öpüyor yağmur,
Tarlada senin'çin büyüyor başak.
Çiçekli yaylası ve berrak sular;
Gözlerinde duman duman arzular
Menevşe kokulu saçına bahar
Beyaz fecirlerden örtüyor duvak
Dokuduğun gülle işlenmiş gölgen
Umudunu iplik iplik eğirsen
İnce, taze bir sabahla gerinen
Çiğdem çiçekleri aşkına kundak
Çiğlerle yıkıyor gün seherini
Sabah gönderiyor davetlerini
Senin'çin en leziz nimetlerini,
Sofra sofra açan şu kardeş toprak

Yaşar Kemal

Gülüşünde itidal kara parçaları
ve Afrika var
fitil kokusu yayılıyor ellerinde
bir de eriyen parçalar

bazı kelimeler rutubetli bir ağızda oturmak ister
ve vadesi dolmuş bu gülümseme gömülmek için
avuçlarında bir yer

her akşam düzenli olarak törpüleniyor akşam üstleri
ben bir yürek burkuntusunu kandırıyorum
bilek burkuntusuna
radyoda güzel bir şarkıdan çıkıp
kirpiklerimle örtüyorum perdeleri
ne kadar ağlamaklı olsam da

geç öğrendim saçlarımı uzatmayı
kimi renk adlarını
türlü çiçek kokmasını akşamların

sürgün verip toprağında isterken yeşermek
yanı başımda soluğunun buğusu yine de yalnızım

önce gözlerin ışıltısı terk etti
okuyamıyorum yüzünü ve konuşulmayanlar kemikleşiyor
verilmiş sözlerin tortusunu eviremiyorum umuda

yoruldum düşe
yeşile yorgunum

ne kalır geriye
küllerime el sürme

çıkarmayı boynumdan geceyi çıkar
bakışlarının değdiği sancıyor

Küle dönmüş sözlerle

Sönmeyen yangınların ahşabıyım

Kimsenin çabası olmaz sustuklarım

Dilsiz anlamlarım

Soluğum kirlenmiş bir mahkûm

Bedenimde histerik hastalığım

Kurumuş nar çubuğunda zamanım

Artık barışmayalım

Kelebekten uzun değil ömrüm

Sonbahar duvarlarında

Yenilgiden izler bırakacağım

Sırada saz(lık)lar var

Cinayeti ödüllü ruhlar

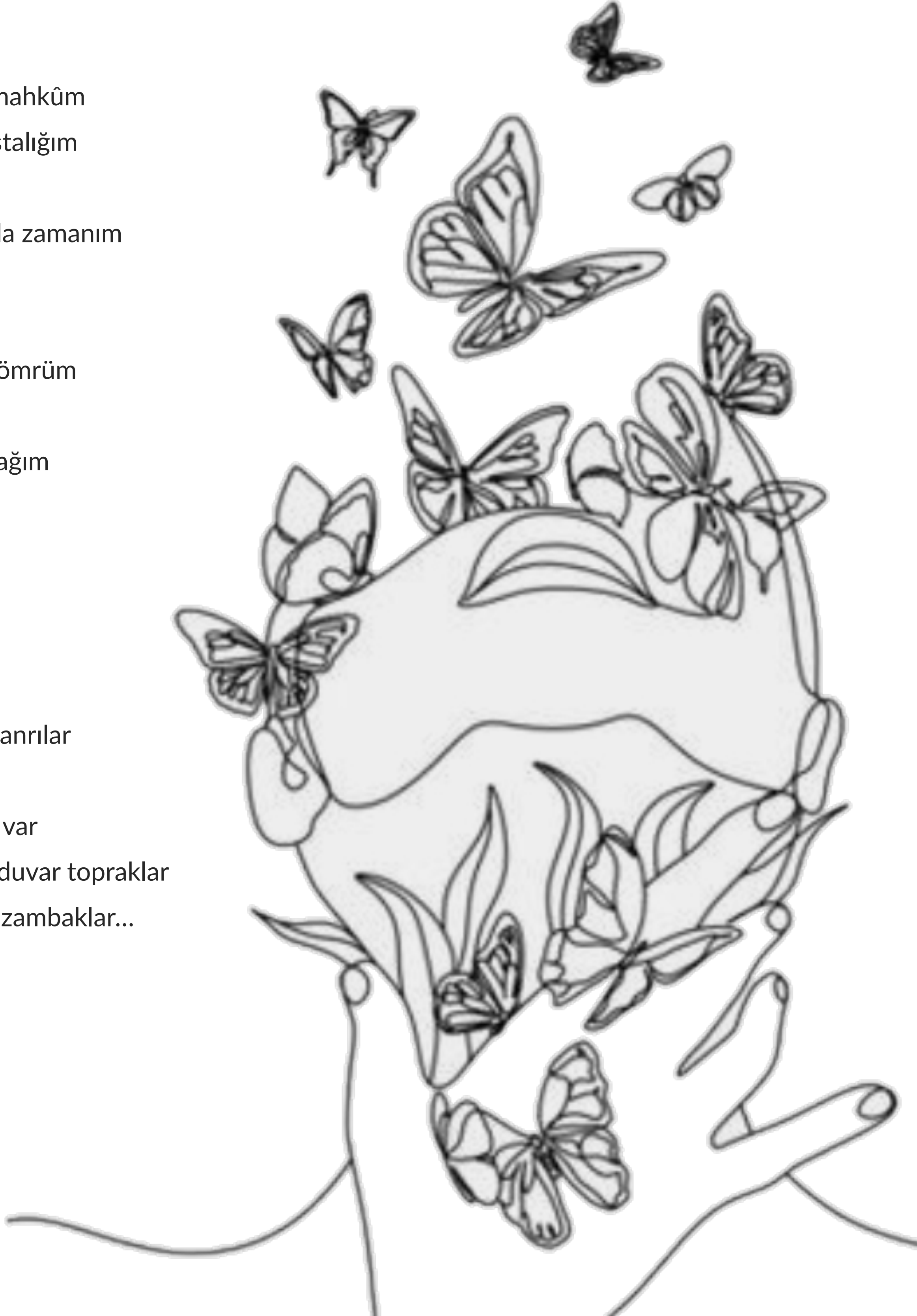
Dizilişi bozuk günahlar

Yakardıkça şımarmasa tanrılar

Röveşata atacak yer mi var

Tel maşa tabutlar, dört duvar topraklar

Sulansın öldürmediğim zambaklar...

El kaldırıp Tanrıya,
Bir dua öne çıktım;
Düşünmeden!

Çocukları ağlamasın,
"Yeşili solmasın!
Der iken;
Öldüm isyanımdan!
Doluverdi gözlerim.
Öfkemin dumanında,
Diz çöktüm;
Çaresizliğime,
Güçsüzlüğüme!

El kaldırıp Tanrıya,
Bir dua öne çıktım;
Çekinmeden!

Alsın diye,
Hakkı olanı;
Bakışları çamurlu "adam",
Dili sökük "kadın";
Kirlenmeden!
Ve kirlenmeden...

El kaldırıp Tanrıya,
Bir dua öne çıktım;
Gücenmeden!

Yalnızca "dilemekti",
Elimden gelen!
Açtım ellerimi,
Diledim...
Kuru kalmasın diye dudakları,
Memede bebeklerin...

"İnsanođlu bir
milyon yıldır
koşuyor, daha
insanlıkta bir iki
adım ileriye
varamadı..."